

Engelsksprogede uddannelser

Erfaringer fra erhvervsakademi- og
professionsbacheloruddannelser

2011

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Engelsksprogede uddannelser

© 2011 Danmarks Evalueringsinstitut
Trykt hos Rosendahls Schultz Grafisk a/s

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:

Danmarks Evalueringsinstitut sætter komma efter Dansk Sprognævnns anbefalinger, dvs. at der som hovedregel ikke sættes komma foran ledsætninger.

Bestilles hos:

Alle boghandlere

40,- kr. inkl. moms

ISBN 978-87-7958-609-3

Indhold

Forord	5	
1	Indledning	7
1.1	Formål og målgruppe	7
1.2	Projektgruppe og referencegruppe	8
1.3	De engelsksprogede uddannelser	8
1.4	Data og metode	9
1.5	Rapportens opbygning	11
2	Kort om rapportens konklusioner	13
2.1	Sproglige udfordringer	13
2.2	Udfordringer ved mødet mellem forskellige kulturelle baggrunde og læringstraditioner	15
2.3	De engelsksprogede uddannelser skaber internationale studiemiljøer	15
2.4	De studerende får både et fagligt og et interkulturelt udbytte	16
3	Kvalitetssikring af underviseres og studerendes engelskkompetencer	17
3.1	De studerende og underviserne på de engelsksprogede uddannelser	17
3.2	Krav til de studerendes engelskkompetencer	18
3.3	Krav til undervisernes engelskkompetencer	20
3.4	Underviserne vurderer deres egne engelskkompetencer positivt	22
3.5	De studerendes vurdering af undervisernes engelskkompetencer	23
3.6	Kompetenceudvikling til underviserne	24

4	Sproglige udfordringer	27
4.1	Underviserne oplever sproglige udfordringer	27
4.2	De studerende oplever udfordringer ved at studere på engelsk	29
4.3	Brug af førstesprog	30
4.4	Brug af dansk	30
4.5	Retningslinjer for brug af første- og/eller andetsprog	31
4.6	De studerendes holdninger til at tale andre sprog end engelsk	32
5	Det internationale læringsmiljø	35
5.1	Forskellige læringstraditioner mødes	35
5.2	Der er behov for at forberede de internationale studerende	36
5.3	Aktiv deltagelse	37
5.4	Måder at fremme de studerendes aktive deltagelse på	40
5.5	Interkulturel kommunikation	41
5.6	Gruppearbejde som interkulturel udfordring	41
5.7	Sammensætning af grupper på tværs af nationaliteter	42
6	Uddannelsesinstitutionerne internationaliseres	45
6.1	Uddannelsesinstitutionerne har gode rammer for internationale studerende	45
6.2	Hjælp med praktiske forhold	46
6.3	Sådan opbygges et internationalt studiemiljø	47
6.4	Kontakt til studerende på dansksprogede uddannelser	50
7	De studerendes udbytte	51
7.1	Fagligt udbytte	52
7.2	Engelskkompetencer	53
7.3	Jobmuligheder	56
7.4	Interkulturelle kompetencer	58
Appendiks		
Appendiks A:	Dokumentation og metode	59

Forord

Denne rapport fremlægger resultaterne af Danmarks Evalueringsinstituts (EVA's) undersøgelse af udfordringer og muligheder i forbindelse med engelsksprogede erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser.

Engelsksprogede uddannelser spiller en vigtig rolle i internationaliseringen af det danske uddannelsessystem.

Rapporten giver et samlet billede af de sproglige, pædagogisk-didaktiske og kulturelle udfordringer som knytter sig til engelsksprogede uddannelser. Dermed kan den danne grundlag for strategiske overvejelser om hvordan de udfordringer kan gribes an så kvaliteten af uddannelserne styrkes.

EVA håber at rapportens konklusioner vil inspirere uddannelsesledere, undervisere og internationale koordinatore i deres arbejde med at styrke kvaliteten af de engelsksprogede uddannelser.

Dataindsamlingen som ligger til grund for undersøgelsen, er gennemført i 2008 og 2009.

Agi Csonka
Direktør for EVA

1 Indledning

Videregående uddannelsesinstitutioner i Undervisningsministeriets regi udbyder et stigende antal videregående uddannelser på engelsk. Nogle af disse uddannelser har dansksprogede pendanter, mens andre er nye og udelukkende udviklet på engelsk. Uddannelserne retter sig mod både internationale og danske studerende.

Uddannelserne er en del af indsatsen for at fremme internationalisering af danske uddannelser. De engelsksprogede uddannelser kan være med til at fremme internationalisering ved at tiltrække flere internationale studerende til Danmark og øge de danske studerendes internationale indsigt i og forståelse af andre kulturer. Bologna-deklarationen fra 1999 og de efterfølgende kommunikerer som den danske regering har tilsluttet sig, har som mål at etablere fri mobilitet for studerende på videregående uddannelser. Danske uddannelser udbudt på engelsk spiller en vigtig rolle i den forbindelse.

I denne rapport fremlægger Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) resultaterne af en undersøgelse af uddannelsesinstitutionernes erfaringer med at udbyde uddannelser på engelsk og de udfordringer og muligheder der er forbundet med engelsksprogede uddannelser.

1.1 Formål og målgruppe

Det har været undersøgelsens formål at undersøge:

- Udfordringer og muligheder i forbindelse med engelsksprogede uddannelser
- Samspillet mellem de sproglige, kulturelle og pædagogisk-didaktiske udfordringer og muligheder som knytter sig til engelsksproget undervisning.

Undersøgelsen er baseret på uddannelser som er fuldt ud engelsksprogede, men målgruppen for rapporten er også uddannelsesledere og undervisere på uddannelser hvor dele af uddannelsen foregår på engelsk da rapporten omhandler engelsksproget undervisning generelt.

1.2 Projektgruppe og referencegruppe

EVA's projektgruppe har bestået af:

- Evalueringskonsulent Hanne Maria Elsnab (projektleder)
- Evalueringskonsulent Christel Sølvhøj
- Metodekonsulent Thomas Hem Pedersen.

Desuden har evalueringsmedarbejderne Julia Salado-Rasmussen og Nadja Lysen deltaget i væsentlige dele af undersøgelsen.

En referencegruppe bestående af personer med viden om og erfaring med internationalisering, undervisning på engelsk (som underviser eller studerende), uddannelsespædagogik, det internationale koordinatørarbejde og arbejdsmarkedet for dimittender fra engelsksprogede uddannelser har fulgt undersøgelsen og bidraget med inspiration og input.

Referencegruppens medlemmer er:

- Karen M. Lauridsen, lektor ved Institut for Sprog og Erhvervs kommunikation, Handelshøjskolen, Aarhus Universitet
- Christiane Mißlbeck-Winberg, indstationeret i markedsførings-taskforcen i Økonomi- og Erhvervsministeriet fra Styrelsen for International Uddannelse
- Annette Søndergaard Gregersen, lektor, ph.d., Læreruddannelsen Zahle, Professionshøjskolen UCC
- Mette Høj, adjunkt og uddannelseskoordinator, Erhvervsakademiet København Nord
- Jytte Mansfeld, Director of International Affairs for higher education, Niels Brock
- Ole Have Jørgensen, direktør, Turning Point ApS
- Troels Larsen, HR-manager, Nokia Danmark A/S
- Patrick Møller Kjellmann, studerende på 3. semester, AP Programme in Marketing Management, Erhvervsakademiet København Nord.

1.3 De engelsksprogede uddannelser

I 2008 da spørgeskemaundersøgelserne blev gennemført, eksisterede der 11 engelsksprogede erhvervsakademiuddannelser og 11 engelsksprogede professionsbacheloruddannelser¹. Det er disse uddannelser der er indgået i denne undersøgelse. I alt indgik 59 udbud af engelsksprogede erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser i undersøgelsen. Udbud pr. uddannelse og

¹ Som led i en reform af det samlede videregående uddannelsesområde i 2008 fik de tidligere korte videregående uddannelser (KVU'er) og mellemlange videregående uddannelser (MVU'er) nye uddannelsesbetegnelser, henholdsvis erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser. I denne rapport bruges betegnelserne erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser.

Deltagende uddannelser

Uddannelsestype	Uddannelsesnavn
Erhvervsakademiuddannelser	AP Programme in Agricultural Science
	AP Programme in Chemical and Biotechnical Science
	AP Programme in Computer Science
	AP Programme in Design and Technology
	AP Programme in Financial Management
	AP Programme in Hospitality and Tourism Management
	AP Programme in IT Electronics and Technology
	AP Programme in Logistics Management
	AP Programme in Marketing Management
	AP Programme in Multimedia Design and Communication
AP Programme in Retail Management	
Professionsbacheloruddannelser	Bachelor of Architectural Technology and Construction Management
	Bachelor of Arts in Character Animation
	Bachelor of Economics and Information Technology
	Bachelor of Leisure Management
	Bachelor of Value Chain Management
	Electronics and Computer Engineering
	Global Bachelor in Nutrition and Health
	Global Business Engineer
	Global Management and Manufacturing
	Information and Communications Technology (Engineering)
	Mechatronics

Der er samlet set en stor andel af de engelsksprogede uddannelser som har en dansksproget pendant (83 %), men en større del af erhvervsakademiuddannelser (93 %) end professionsbacheloruddannelser (54 %) har det.

1.4 Data og metode

Undersøgelsen bygger på to datakilder: to spørgeskemaundersøgelser blandt henholdsvis uddannelsesledere og undervisere og besøg på tre engelsksprogede uddannelser.

Spørgeskemaundersøgelser

I perioden januar-juni 2008 gennemførte EVA to spørgeskemaundersøgelser blandt henholdsvis uddannelsesledere og undervisere. Begge spørgeskemaundersøgelser er gennemført som totalundersøgelser og dækker de 22 engelsksprogede videregående uddannelser der blev udbudt på forskellige uddannelsesinstitutioner i Danmark på undersøgelsestidspunktet..

Formålet med spørgeskemaundersøgelserne var at afdække uddannelseslederens og underviserens vurderinger af de muligheder og udfordringer som følger af at videregående uddannelser udbydes på engelsk. Spørgeskemaerne indeholdt spørgsmål om følgende temaer:

- Uddannelserne
- De studerendes engelskkompetencer
- Underviserne
- Undervisernes engelskkompetencer
- Uddannelsesinstitutionernes kvalificering af underviserne
- Undervisningen og undervisningssituationen
- Studiemiljøet
- De studerendes udbytte
- De overordnede strategiske mål med engelsksprogede uddannelser.

Der blev udsendt spørgeskemaer til 50 uddannelsesledere. 49 svarede, hvilket giver en svarprocent på 94. Der blev udsendt 518 spørgeskemaer til undervisere. 388 svarede, hvilket giver en svarprocent på 74. Begge undersøgelser har dermed opnået høje og fuldt tilfredsstillende svarprocenter.

EVA's tabelrapport findes som et særskilt bilag til denne rapport og er tilgængelig i elektronisk form på www.eva.dk. I appendiks A gøres der nærmere rede for den anvendte metode i de gennemførte spørgeskemaundersøgelser.

Besøg

I perioden april-maj 2009 gennemførte EVA besøg på tre engelsksprogede uddannelser. Formålet med besøgene var at belyse hvad det konkret betyder i undervisningssituationen at undervisningen gennemføres på engelsk, og hvilke erfaringer de studerende og underviserne har med undervisningen på engelsk. Derudover skulle besøgene uddybe og nuancere den viden der var kommet frem i spørgeskemaundersøgelserne. Besøgene blev gennemført som en kombination af undervisningsiagttagelse og fokusgruppeinterview med undervisere og studerende. Derudover indgik interview med uddannelsernes ledelser, internationale koordinatore og andre relevante aktører.

De tre uddannelser blev udvalgt så de omfattede både erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser. Der blev taget hensyn til geografisk spredning, og alle uddannelser skulle have både danske og internationale studerende indskrevet. To af uddannelserne skulle repræsentere uddannelsesretninger med stort volumen (antal uddannelser der udbydes inden for pågældende uddannelsesretning) og høj anciennitet (antal år uddannelsesretningen har eksisteret, hvilket har betydning for erfaringerne med uddannelsen). Ud fra disse kriterier valgte EVA disse uddannelser:

- AP Programme in Multimedia Design and Communication på Københavns Erhvervsakademi
- AP Programme in Marketing Management på TietgenSkolen i Odense (Erhvervsakademiet Lillebælt)
- Bachelor of Architectural Technology and Construction Management på VIA University College i Horsens.

En nærmere beskrivelse af uddannelserne og besøgenes forløb findes i appendiks A.

1.5 Rapportens opbygning

Rapporten består, ud over indledningen, af seks kapitler.

Kapitel 2 opsummerer rapportens konklusioner, og rapportens øvrige kapitler falder i to dele.

Rapportens første del består af kapitel 3, 4 og 5. Disse kapitler præsenterer de forhold som det er vigtigt at have fokus på i forbindelse med engelsksprogede uddannelser og undervisning, herunder udfordringer af sproglig, pædagogisk-didaktisk og kulturel karakter.

Rapportens anden del som består af kapitel 6 og 7, uddyber undersøgelsens primære konklusioner: at engelsksprogede uddannelser fremmer internationalisering, særligt gennem studiemiljøet på uddannelsesinstitutionerne, og at de studerende får et ekstra udbytte af de engelsksprogede uddannelser i form af interkulturelle kompetencer.

2 Kort om rapportens konklusioner

Vi har undersøgt hvilke udfordringer der er i forbindelse med engelsksprogede erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser i Danmark. Undersøgelsen viser at de udfordringer som findes på tværs af uddannelserne, er af sproglig, pædagogisk-didaktisk og kulturel karakter. De tre dimensioner er samtidig relevante når uddannelsesinstitutionerne ønsker at kvalitetssikre de engelsksprogede uddannelser.

Undersøgelsen viser desuden at der især er to forhold som det er relevant at se på når det handler om uddannelsernes udfordringer. Det ene er sproglige udfordringer for undervisere og studerende, og det andet er mødet mellem forskellige kulturelle baggrunde og læringstraditioner. Derudover konkluderer vi at engelsksprogede uddannelser skaber et udbytte for uddannelsesinstitutionerne i form af internationale studiemiljøer og for de studerende i form af interkulturelle kompetencer.

2.1 Sproglige udfordringer

På de engelsksprogede uddannelser foregår undervisningen på engelsk som for de fleste underviseres og studerendes vedkommende ikke er deres førstesprog. Derfor er det relevant at undersøge om underviserens og de studerendes engelskkompetencer er tilstrækkelige til at de studerende opnår det fulde faglige udbytte af undervisningen.

Undersøgelsen kan ikke give et entydigt svar på dette spørgsmål, men data viser at både undervisere og studerende oplever sproglige udfordringer af forskellig karakter når de underviser eller modtager undervisning på engelsk. Udfordringerne opstår i krydsfeltet mellem et første- og et andetsprog og i en læringskontekst som er præget af mødet mellem kulturelle baggrunde og læringstraditioner.

98 % af underviserne vurderer deres engelskkompetencer til at undervise på engelsk som overvejende tilfredsstillende, tilfredsstillende eller særdeles tilfredsstillende, men de oplever dog nogle udfordringer. Fx oplever nogle undervisere at de ikke får formidlet det faglige indhold med sam-

me nuancerigdom eller nøjagtighed som hvis de underviste på dansk. Nogle undervisere oplever sproglige begrænsninger hvor de fx indimellem ikke kan huske et bestemt ord eller den korrekte term. Nogle undervisere oplever også at de indimellem er nødt til at simplificere deres engelske sprog for at de studerende forstår det de vil formidle. Derudover kan det skrevne engelsk være en udfordring for nogle undervisere. Vi beskriver typerne af udfordringer i rapporten, men kan ikke drage konklusioner i forhold til hvor udbredt det fx er at undervisere ikke kender en bestemt term.

Det er vigtigt at underviserne har gode engelskkompetencer, fordi de skal formidle det faglige stof til de studerende på engelsk. Ud over den faglige formidling er underviserne rollemodeller i forhold til de studerendes sprogindlæring. Uddannelsesinstitutionerne har fokus på underviserens engelskkompetencer og tilbud til underviserne om sproglig kompetenceudvikling. Dog viser undersøgelsen at 53 % af uddannelseslederne ikke stiller krav om at danske undervisere har dokumenterede engelskkompetencer. Derudover har kun ca. en tredjedel af underviserne fulgt engelskkurser eller modtaget anden form for støtte tilbudt af uddannelsesinstitutionen i forbindelse med undervisning på engelsk.

Uddannelsesinstitutionerne bruger sprogtest og interview for at sikre at de studerende som bliver optaget på uddannelserne, har tilstrækkelige sproglige kompetencer. Som en del af undersøgelsen har underviserne vurderet de studerendes engelskkompetencer ved henholdsvis begyndelsen og afslutningen af uddannelsen. Underviserne vurderer at andelen af studerende med gode eller overvejende gode evner til at tale, forstå, læse og skrive engelsk varierer alt efter hvilket geografisk område de studerende kommer fra. Det samme gælder udviklingen i de studerendes engelskkompetencer i løbet af uddannelsen.

Undersøgelsen viser at de studerende oplever to overordnede sproglige udfordringer ved at lære på et andet sprog end deres førstesprog. Den ene er at skulle oversætte mellem et første- og et andetsprog. Undersøgelsen har ikke haft specifikt fokus på hvordan underviserne kan understøtte de studerendes læring på et andetsprog, men en sådan understøttelse kan imødegå nogle af de udfordringer som de studerende oplever, og styrke deres faglige udbytte. Den anden overordnede udfordring som de studerende nævner, er at deres medstuderende har engelskkompetencer på forskellige niveauer, fx fordi nogle studerende har et begrænset ordforråd eller en udtale som er svær at forstå. EVA kan dog ikke på baggrund af undersøgelsen sige hvor udbredt disse udfordringer er, eller om de fører til at de studerende i mindre grad opnår det fulde faglige udbytte af uddannelserne.

2.2 Udfordringer ved mødet mellem forskellige kulturelle baggrunde og læringstraditioner

Rapporten konkluderer at det ikke kun er vigtigt at have fokus på de sproglige udfordringer ved engelsksprogede uddannelser, men at det også er vigtigt at have øje for de udfordringer som opstår fordi underviserne og de studerende har forskellig kulturel baggrund og erfaring med forskellige læringstraditioner.

Det giver mulighed for at studerende og undervisere udvikler deres interkulturelle kompetencer og får et øget kendskab til forskellige læringstraditioner. Men det skaber også udfordringer i undervisningssituationen.

For underviserne bliver det bl.a. en udfordring at kommunikere til studerende med forskellige kulturelle baggrunde og de skal fx være opmærksomme på brug af humor i undervisningen. Derudover skal der tages højde for at de internationale studerende skal lære at lære på en ny måde. Det kan fx være ved at tydeliggøre de forventninger til de studerendes aktive deltagelse der ligger i den danske læringstradition, fx gennem introforløb eller at underviserne løbende tydeliggør forventningerne.

For de studerende kan gruppearbejde fx rumme en række udfordringer som bunder i kulturelle forskelle blandt de studerende og de studerendes erfaringer med forskellige læringstraditioner. Overordnet kan det være en udfordring at sætte sig ind i hinandens forskellige perspektiver på faglige problemstillinger hvis man ikke tager udgangspunkt i den samme kulturelle referenceramme. For internationale studerende kan gruppearbejde også være en udfordring fordi de ikke er vant til den arbejdsform, og omvendt kan det være en udfordring for danske studerende at arbejde sammen med studerende som ikke er vant til gruppearbejde.

2.3 De engelsksprogede uddannelser skaber internationale studiemiljøer

Uddannelsesinstitutionerne skaber gode rammer for de internationale studerende og arbejder på at skabe internationale studiemiljøer som også gavner de studerende på de dansksprogede uddannelser.

Et internationalt studiemiljø kan skabes gennem to typer af initiativer. På den ene side drejer det sig om at skabe gode rammer for de internationale studerende, fx ved at sikre at de ansatte på institutionen kan kommunikere på engelsk, at generelle informationer er tilgængelige på engelsk, og at de internationale studerende integreres i de sociale aktiviteter på institutionen. På den anden side handler det om at udnytte de muligheder som ligger i at de internationale studerende

på institutionen kan give de studerende på de dansksprogede uddannelser internationale erfaringer og perspektiver og en mulighed for øget kulturel forståelse. Det kan fx foregå gennem fælles sociale eller faglige aktiviteter med internationale temaer eller gennem samarbejde mellem studerende fra henholdsvis dansksprogede og engelsksprogede uddannelser. Undersøgelsens resultater fra besøg på tre engelsksprogede uddannelser peger dog på at der er rum for en endnu større faglig og social kontakthflade mellem studerende på dansksprogede uddannelser og studerende på engelsksprogede uddannelser da det ikke er så udbredt.

2.4 De studerende får både et fagligt og et interkulturelt udbytte

Vi kan ikke på basis af undersøgelsens data konkludere om de studerende i mindre grad opnår det fulde faglige udbytte på de engelsksprogede uddannelser end på de dansksprogede uddannelser og uddannelser der foregår på undervisernes og de studerendes førstesprog. Undersøgelsen tyder dog på at de studerendes faglige opnåelse af det fulde faglige udbytte er udfordret på de engelsksprogede uddannelser. Det faglige udbytte er udfordret af at undervisningen foregår på et andetsprog og de sproglige udfordringer som studerende og undervisere oplever i den forbindelse. Det stiller krav til uddannelsesinstitutionernes sikring af at de studerendes og undervisernes engelskkompetencer er tilstrækkelige og til at underviserne har kompetencer til at understøtte læring på et andetsprog i et internationalt læringsmiljø. Derudover er det faglige udbytte udfordret af mødet mellem forskellige kulturelle baggrunde og læringstraditioner.

De interkulturelle kompetencer som de studerende får på de engelsksprogede uddannelser, er et ekstra udbytte. Interkulturelle kompetencer rummer en større forståelse for både ens egen og andres kulturelle baggrund samt kompetencer til at kommunikere og samarbejde på tværs af kulturelle baggrunde og sprog. De interkulturelle kompetencer udvikles bl.a. gennem gruppearbejde og gennem undervisernes inddragelse af internationale perspektiver og eksempler. De studerende er dermed rustet til at arbejde i internationale miljøer både i Danmark og i udlandet fordi de er vant til at engelsk er det fælles sprog, og at mennesker fortolker verden forskelligt i forhold til deres kulturelle baggrund.

Undersøgelsen viser at studerende som ønsker at få det fulde udbytte af engelsksproget undervisning, må være indstillet på at lære på nye måder og sammen med andre som har andre perspektiver på faglige problemstillinger. Internationale studerende må sætte sig ind i den danske læringstradition, og danske studerende må være forberedt på at arbejde sammen med studerende som kommer med erfaringer fra andre læringstraditioner.

3 Kvalitetssikring af underviseres og studerendes engelskkompetencer

Undersøgelsen viser at det er afgørende for de engelsksprogede uddannelsers faglige kvalitet at uddannelsesinstitutionerne sikrer at studerende og undervisere har de nødvendige engelskkompetencer. Dette kapitel indeholder baggrundsinformation om de krav der stilles til studerendes og underviseres engelskkompetencer.

Der er behov for klare kriterier for vurdering af underviseres og studerendes engelskkompetencer. Kravene skal være så høje at hverken underviseres eller studerendes engelskkompetencer har negativ indflydelse på undervisningens kvalitet.

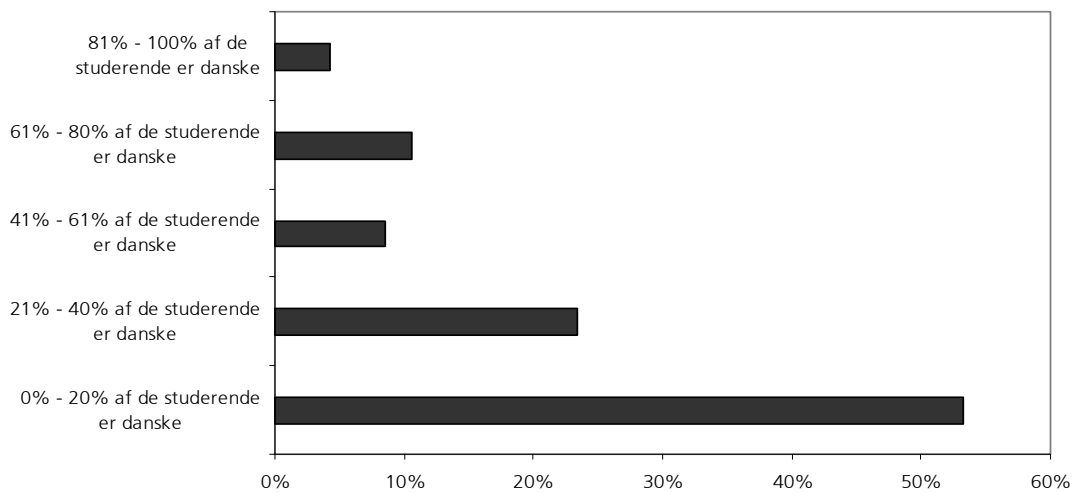
Det er vigtigt at der stilles krav til undervisernes engelskkompetencer, og at der er tilbud om kompetenceudvikling.

3.1 De studerende og underviserne på de engelsksprogede uddannelser

Der er både danske og internationale studerende på de engelsksprogede uddannelser. Figur 1 viser hvor stor en andel af de studerende på de engelsksprogede uddannelser der er danske. 76 % procent af uddannelseslederne svarer at mellem 0 % og 40 % af de studerende er danske. Det gælder således for et flertal af uddannelserne at danske studerende udgør en mindre gruppe end udenlandske studerende. De internationale studerende kommer fra en række forskellige geografiske områder både i og uden for Europa.

Figur 1

Hvor stor en andel af de studerende på uddannelsen er danske? (N=47).

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt uddannelsesledere

Spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere viser at 94 % af undervisergruppen er danskere, 3 % er fra engelsksprogede lande, mens 3 % er fra andre lande. 94 % af underviserne svarer at det sprog de behersker bedst, er dansk, 5 % svarer at de behersker engelsk bedst, mens 2 % svarer at de bedst behersker et andet sprog end dansk eller engelsk.

3.2 Krav til de studerendes engelskkompetencer

De krav der stilles til de studerendes engelskkompetencer ved optagelse på en engelsksproget uddannelse, danner grundlag for at sikre de studerendes faglige udbytte af uddannelsen. I det følgende beskriver vi adgangskravene for henholdsvis danske og internationale studerende og brugen af sprogtest og interview.

Krav til danske studerendes engelskkompetencer

De formelle adgangskrav for danske studerende som ønsker at tage en uddannelse på engelsk, svarer til kravene på den tilsvarende dansksprogede uddannelse. Det er op til uddannelsesinstitutionerne at vælge om de derudover vil kræve B-niveau i engelsk eller en test af de studerendes engelskkompetencer.² 9 % af uddannelseslederne svarer at de stiller krav om IELTS-sprogtest ved

² Jf. § 7 i bekendtgørelse nr. 239 af 15.3.2010 (Bekendtgørelse om adgang, indskrivning og orlov mv. ved Undervisningsministeriets videregående uddannelser).

optagelse af danske studerende, 6 % stiller krav om en TOEFL-sprogtest, og 6 % kræver andre sprogtest. 45 % af uddannelseslederne svarer at der kræves C-niveau i engelsk, og 45 % at der kræves B-niveau i engelsk. 15 % svarer at der stilles andre krav, mens 9 % svarer at der ikke stilles særlige formelle krav til engelskkompetencer.

Tabel 1
Hvilke formelle krav til engelsksproglige kompetencer stiller din uddannelsesinstitution ved optagelse af danske studerende på uddannelser der gennemføres på engelsk? (Sæt gerne flere kryds). (N = 47)

	Procent
IELTS-test	9 %
TOEFL-test	6 %
Andre sprogtest hvor resultaterne opfylder uddannelsesinstitutionens krav	6 %
C-niveau i engelsk	45 %
B-niveau i engelsk	45 %
Der stilles andre krav	15 %
Der stilles ingen særlige formelle krav til engelsksproglige kompetencer	9 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt uddannelsesledere.

Respondenterne har kunnet sætte flere kryds. Derved kan procenterne summere op til mere end 100 %.

Krav til internationale studerendes engelskkompetencer

For internationale studerende er det formelle adgangskrav kvalifikationer der svarer til det krævede niveau i det danske uddannelsessystem, og uddannelsesinstitutionerne kan så vælge om de derudover vil kræve fx B-niveau i engelsk eller en formel sprogtest, eller om de selv vil teste de studerendes engelskkompetencer. 53 % af uddannelsesledere svarer at der er krav om en IELTS-test, 47 % stiller krav om en TOEFL-test og 51 % svarer at der er krav om andre sprogtest. Det indikerer at nogle uddannelsesinstitutioner anerkender flere end en slags test. 19 % svarer at de udenlandske studerende skal have B-niveau i engelsk og 19 % kræver C-niveau i engelsk. 21 % svarer at der stilles andre krav. 4 % svarer at der ikke stilles særlige formelle krav til de studerendes engelskkompetencer.

Tabel 2

Hvilke formelle krav til engelsksproglige kompetencer stiller din uddannelsesinstitution ved optagelse af udenlandske studerende på uddannelser der gennemføres på engelsk? (Sæt gerne flere kryds). (N = 47)

	Procent
IELTS-test	53 %
TOEFL-test	47 %
Andre sprogtest hvor resultaterne opfylder uddannelsesinstitutionens krav	51 %
C-niveau i engelsk	19 %
B-niveau i engelsk	19 %
Der stilles andre krav	21 %
Der stilles ingen særlige formelle krav til engelsksproglige kompetencer	4 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt uddannelsesledere

Interview som supplement til sprogtest

Ledelserne på de tre uddannelser vi besøgte i forbindelse med undersøgelsen bruger ikke kun sprogtest, men supplerer med interview. Ledelserne har overvejelser om hvorvidt sprogtest alene er tilstrækkelige til at vise om de studerendes engelskkompetencer har et passende niveau. Interview giver mulighed for at vurdere ansøgernes engelskkompetencer i praksis, og samtidig kan interview give et uddybende indblik i ansøgerens motivation for at søge ind på uddannelsen og i vedkommendes faglige forudsætninger. Interviewet kan også være en mulighed for at afstemme forventninger om fx studieformen med ansøgeren.

3.3 Krav til undervisernes engelskkompetencer

Tabel 3 viser at 53 % af uddannelseslederne ikke stiller særlige krav til at danske undervisere har dokumenterede engelskkompetencer. Tabel 4 viser at 28 % af uddannelseslederne ikke stiller krav om at udenlandske undervisere har dokumenterede engelskkompetencer. Spørgeskemaundersøgelsen blandt uddannelsesledere viser at 26 % bruger interne sprogtest til at vurdere danske underviseres engelskkompetencer mens 17 % svarer at udenlandske underviseres engelskkompetencer sikres ved interne sprogtest. Kun 2 % af uddannelseslederne svarer at de stiller krav om at henholdsvis danske og udenlandske undervisere har bestået en ekstern sprogtest.

Tabel 3**Stiller din uddannelsesinstitution krav til danske undervisere om dokumenterede engelsksproglige kompetencer for at de kan undervise på engelsk? (Sæt gerne flere kryds). (N = 47)**

	Procent
Vi gennemfører interne sprogtest blandt de undervisere der skal undervise på engelsk	26 %
Vi stiller krav om at de undervisere der skal undervise på engelsk, har bestået en ekstern sprogtest (fx TOEFL el.lign.)	2 %
Vi stiller krav om anden dokumentation for engelskkompetencer (fx længere udenlandsophold)	34 %
Vi har ikke særlige krav om dokumenterede engelskkompetencer for de undervisere der underviser på engelsk	53 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt uddannelsesledere.

Respondenterne har kunnet sætte flere kryds. Derved kan procenttallene summere op til mere end 100 %.

Tabel 4**Stiller din uddannelsesinstitution krav til udenlandske undervisere om dokumenterede engelsksproglige kompetencer for at de kan undervise på engelsk? (Sæt gerne flere kryds). (N = 47)**

	Procent
Vi gennemfører interne sprogtest blandt de undervisere der skal undervise på engelsk	17 %
Vi stiller krav om at de undervisere der skal undervise på engelsk, har bestået en ekstern sprogtest (fx TOEFL el.lign.)	2 %
Vi stiller krav om anden dokumentation for engelskkompetencer (fx længere udenlandsophold)	23 %
Vi har ikke særlige krav om dokumenterede engelskkompetencer for de undervisere der underviser på engelsk	28 %
Vi har ingen udenlandske undervisere	40 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt uddannelsesledere.

Respondenterne har kunnet sætte flere kryds. Derved kan procenttallene summere op til mere end 100 %.

Sproglige kompetencer, faglige formidlingsevner og internationale erfaringer i samspil

Under interviewene med ledelsen på de uddannelser vi besøgte, spurgte vi om ledelsens overvejelser om at sikre at underviserne på de engelsksprogede uddannelser har tilstrækkelige engelsk-kompetencer. På alle tre uddannelsesinstitutioner pegede ledelsen på at den har fokus på at an-

sætte undervisere der har lyst til og kan undervise på engelsk. De sproglige kompetencer bliver vurderet i forhold til underviserens kompetencer til at formidle det faglige. Derudover er der fokus på at underviserne har en form for international erfaring. Det er illustreret i følgende citat hvor en uddannelsesleder beskriver rekrutteringsprocessen og de krav der stilles til underviserne:

“Hver gang vi har ansat en underviser på den internationale linje, så har vi en underviser med amerikansk baggrund med inde over og vurdere om det er sprogligt forsvarligt. Jeg synes ikke det gør noget hvis underviserne laver grammatiske fejl. Det er kommunikationen det drejer sig om, at få det faglige igennem. Og her tjekker vi selvfølgelig. (...) Vi kigger på deres ansøgninger – om de har internationale erfaringer. Og i samtalen slår vi pludselig over i engelsk og siger: ‘Nu fortsætter vi på engelsk.’ Det giver et godt billede af om de kan undervise på engelsk. Om de er så gode at de kan håndtere det.”

Code of Conduct

Siden denne undersøgelse blev gennemført, har Professionshøjskolernes Rektorkollegium og Danske Erhvervsskoler udarbejdet en såkaldt Code of Conduct. Den blev offentliggjort i maj 2010 og opstiller etiske retningslinjer for rekruttering og optagelse af internationale studerende.

De uddannelsesinstitutioner som tilslutter sig Code of Conduct, vil gennemføre personlige samtaler med ansøgere, bl.a. med fokus på sproglige kompetencer. For uddannelser som gennemføres på engelsk, kræves der en IELTS-test eller tilsvarende test af ansøgere der ikke har engelsk som førstesprog. Uddannelsesinstitutionerne kræver normalt en minimumscore på 6 i IELTS-testen.

Code of Conduct indeholder også et mål om at underviserne har eller får de nødvendige kompetencer i engelsk og interkulturel kommunikation.

På nuværende tidspunkt har alle erhvervsakademier og professionshøjskoler tilsluttet sig Code of Conduct og er i gang med at omsætte retningslinjerne til praksis. Da retningslinjerne om en minimumscore i IELTS-test og interview af studerende er relativt nye, er der endnu ikke så mange erfaringer med hvad det i praksis betyder for optagelsen af internationale studerende på engelsksprogede uddannelser.

3.4 Underviserne vurderer deres egne engelskkompetencer positivt

Underviserne på de engelsksprogede uddannelser vurderer generelt deres egne engelskkompetencer positivt. Af tabel 5 fremgår det at 98 % af underviserne vurderer deres kompetencer til at undervise på engelsk som overvejende tilfredsstillende, tilfredsstillende eller særdeles tilfredsstillende. 2 % vurderer deres kompetencer som overvejende utilfredsstillende.

Tabel 5
Hvordan vurderer du dine engelsksproglige kompetencer i forhold til at undervise på engelsk?

	Frekvens	Procent
Særdeles tilfredsstillende	115	30 %
Tilfredsstillende	175	46 %
Overvejende tilfredsstillende	86	22 %
Overvejende utilfredsstillende	7	2 %
Utilfredsstillende	1	0 %
Særdeles utilfredsstillende	1	0 %
Total	385	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Undervisernes overordnede positive vurdering udelukker dog ikke at de oplever sproglige udfordringer ved at undervise på engelsk. Dette er muligvis afspejlet i at 22 % af underviserne vurderer deres engelskkompetencer som overvejende tilfredsstillende.

Derudover er der andre udfordringer som er relateret til undervisernes engelskkompetencer. 37 % af underviserne er meget enige i eller overvejende enige i at det at undervise på engelsk gør at de bliver usikre på om de får formidlet alle faglige nuancer i stoffet. 14 % af underviserne svarer at de inddrager de studerende i mindre grad når undervisningen foregår på engelsk, end når undervisningen foregår på underviserens og de studerendes førstesprog. Disse udfordringer kan have konsekvenser for undervisningens kvalitet og understreger vigtigheden af at undervisernes engelskkompetencer kvalitetssikres og udvikles.

3.5 De studerendes vurdering af undervisernes engelskkompetencer

Fokusgruppeinterviewene viser at de studerende vurderer at der kan være stor forskel på undervisernes sproglige kompetencer, og at de vurderer undervisernes sproglige kompetencer set i samspil med undervisernes pædagogisk-didaktiske kompetencer.

Faktorer som påvirker de studerendes vurdering af undervisernes engelskkompetencer

En række faktorer påvirker de studerendes vurdering af undervisernes engelskkompetencer. Nogle studerende bemærker at der er undervisere hvis engelskkompetencer ikke helt lever op til deres forventninger. Dog har de studerende forståelse for at underviserne taler et andetsprog og bemærker også at underviserne viser at de gerne vil forbedre deres engelskkompetencer. I øvrigt

viser fokusgruppeinterviewene at studerende kan have svært ved at forstå undervisere som har engelsk som førstesprog, fx fordi disse undervisere har tendens til at tale hurtigere end undervisere med engelsk som andetsprog.

Undervisernes sproglige og pædagogisk-didaktiske kompetencer

Under fokusgruppeinterviewene bad vi de studerende vurdere undervisernes engelskkompetencer. Svarene beskriver forskellige typer af undervisere og relationer mellem undervisere og studerende. Nogle undervisere er måske gode til at tale og mindre gode til at skrive - eller omvendt. Fx fortæller en studerende om en underviser som er udfordret af ord som lyder ens, men staves forskelligt. De studerende driller ham med det, men kan se at han bliver bedre og bedre til at stave. Andre undervisere er måske meget gode sprogligt, men ikke særligt stærke med hensyn til det pædagogisk-didaktiske, og det gør at de studerende oplever at formidlingen vanskeliggør forståelsen af det faglige stof.

Den tredje type undervisere er karakteriseret ved at de skaber en stemning af ligeværdighed mellem underviserne og de studerende, for som en studerende siger: "Perhaps we don't know the word either, it's more equal, we are all learning. It's not the teacher up here and the students down here." Ligeværdighed eller en uformel stemning kan også skabes ved at undervisere er afslappede i forhold til deres engelskkompetencer. Fx nævner de studerende en underviser som undskylder for sit rustne engelsk om mandagen når det ikke har været brugt i weekenden.

3.6 Kompetenceudvikling til underviserne

Undervisernes engelskkompetencer skal være så gode at de ikke påvirker undervisningens kvalitet negativt. Tilbud om kompetenceudvikling er med til at sikre at undervisernes engelskkompetencer er tilstrækkelige.

Tabel 6 viser hvilken type engelskkurser og hvilke andre former for støtte uddannelsesinstitutionerne tilbyder underviserne. 13 % af uddannelseslederne har oplyst at uddannelsesinstitutionen tilbyder obligatoriske engelskkurser for undervisere mens 68 % oplyser at der tilbydes valgfrie engelskkurser. 15 % svarer at de ikke tilbyder nogen form for engelskkurser eller støtte.

Tabel 6**Tilbyder din uddannelsesinstitution engelskkurser eller anden form for støtte til de undervisere der underviser på engelsk? (Sæt gerne flere kryds). (N = 47)**

	Procent
Obligatorisk kursus i engelsk	13 %
Valgfrit kursus i engelsk	68 %
Oversættelse af skriftligt undervisningsmateriale	34 %
Anden støtte	49 %
Uddannelsesinstitutionen tilbyder ikke engelskkurser eller anden form for støtte til de undervisere der skal undervise på engelsk	15 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt uddannelsesledere.

Respondenterne har kunnet sætte flere kryds. Derved kan procenttallene summere op til mere end 100 %.

En tredjedel af underviserne har fulgt engelskkurser eller fået anden form for støtte

35 % af underviserne har i forbindelse med undervisning på engelsk fulgt engelskkurser eller modtaget anden form for støtte som uddannelsesinstitutionen har tilbudt. 73 % af de undervisere som har fulgt engelskkurser eller modtaget anden form for støtte, mener at deres uddannelsesinstitutionens tilbud i høj grad eller i nogen grad opfylder deres behov.

Udvekslingsophold og kollegial sparring som kompetenceudvikling

Der er andre muligheder for kompetenceudvikling end engelskkurser. Fx viser interview med ledelsen på en af de uddannelser vi besøgte at det er en bevidst strategi at involvere underviserne i internationale netværk og projekter og bruge Erasmus-programmet til at sende undervisere og andre medarbejdere på udvekslingsophold. Flere undervisere er desuden glade for at kunne trække på kolleger som har erfaring med at undervise på engelsk, og også kolleger som har engelsk som førstesprog. Nogle undervisere kan oversætte og se skriftligt materiale igennem for kolleger, men dette er sat i system i forskellig grad på de tre uddannelser vi besøgte. Underviserne synes at muligheden er god, men benytter sig ikke altid af den, da de ikke altid har lyst til at trække på travle kolleger.

Ekstra forberedelsestid

Af fokusgruppeinterviewene med undervisere fremgår det at anerkendelsen af behovet for ekstra forberedelsestid, fx ved tildeling af mere tid, ligesom engelskkurser er en form for støtte til underviserne. Ekstra forberedelsestid kan også fungere som kompetenceudvikling.

Tid og kendskab til kompetenceudvikling

På de tre uddannelser er der forskel på om kompetenceudviklingen er en del af undervisernes arbejdstid eller ikke. Fx kan det være at uddannelsesinstitutionen betaler for et engelskkursus som underviseren følger i sin fritid. Underviserne ser det som en opgave for ledelsen at gøre underviserne opmærksomme på de tilbud om kompetenceudvikling der findes. Under fokusgruppeinterviewene med undervisere blev det klart at ikke alle undervisere kender til mulighederne for fx engelskkurser.

Alle undervisere skal have mulighed for kompetenceudvikling

Derudover synes underviserne at det er vigtigt at den sproglige kompetenceudvikling fordeles blandt de undervisere som underviser på engelsk, og at det fx ikke kun er en lille del af undervisergruppen som får mulighed for at udvikle deres sproglige kompetencer, men alle som har behov for det.

4 Sproglige udfordringer

Når undervisningssproget er engelsk, medfører det en række udfordringer for undervisere, studerende og det faglige niveau.

For både undervisere og studerende gælder det om at finde den rette balance i brugen af første- og andetsprog og faglig og sproglig læring.

Undervisernes engelskkompetencer er centrale for undervisningens kvalitet og det faglige niveau. Underviserne vurderer deres egne engelskkompetencer positivt, men at de også oplever udfordringer, og de studerende bemærker at der er plads til forbedring.

Undersøgelsen viser at der er behov for at stille krav til undervisernes engelskkompetencer og imødekomme ønsker om opkvalificering. Når underviserne giver udtryk for at der er sproglige udfordringer, kan det undre at flere uddannelser ikke kræver dokumenterede engelskkompetencer, eller at der ikke er flere undervisere der har deltaget i engelskkurser. Der er behov for at uddannelsesinstitutionerne er opmærksomme på om der gøres tilstrækkeligt for at sikre undervisernes kompetencer.

De studerende oplever også sproglige udfordringer, især i forhold til at skulle formulere sig og læse på engelsk. Derudover kan det være en udfordring at de studerendes engelskkompetencer er på forskellige niveauer.

4.1 Underviserne oplever sproglige udfordringer

Selvom de fleste undervisere vurderer deres engelskkompetencer som tilfredsstillende, oplever de at det at undervise på engelsk byder på sproglige udfordringer. Det kan påvirke de studerendes faglige udbytte af uddannelsen, og der er derfor behov for at være opmærksom på hvilke udfordringer underviserne oplever, og hvordan deres engelskkompetencer kan udvikles.

Undervisere oplever overordnet tre forskellige sproglige udfordringer når de underviser på engelsk: sproglig begrænsning, simplificering og problemer med at skrive korrekt engelsk.

Sproglig begrænsning

Den første udfordring handler om sproglig begrænsning, fx ikke at kunne det rigtige ord. Flere undervisere nævner under fokusgruppeinterviewene at de indimellem ikke kan finde det rigtige ord eller den præcise faglige term. Under fokusgruppeinterviewene blev der fremlagt tre forskellige måder at imødegå denne udfordring på. En måde er at underviserne spørger en af de danske studerende om det danske ords engelske pendant - "der sidder jo altid en kvik kanin" - eller slår ordet op i en elektronisk ordbog. En anden måde er at underviserne i stedet forklarer ordets betydning. En enkelt underviser gav udtryk for en tredje måde at imødegå udfordringen på: "Man kommer nogle gange til at tale udenom fordi man ikke lige kan det nøjagtige ord."

Når der undervises på engelsk, er det især vigtigt at underviserne kan de engelske termer for centrale begreber. Det kan være krævende at kende de præcise termer og også at kunne forklare begreberne for de studerende.

Alle underviserne har fokus på at budskabet når frem til de studerende, men der er forskellige perspektiver på nødvendigheden af at kunne de præcise termer og samtidig kunne forklare dem med andre ord. Under et fokusgruppeinterview fortæller en underviser at han engang da han ikke kunne huske en bestemt byggeteknisk term, havde forklaret ordet i stedet for og i øvrigt så forklaringen som en fordel for de studerende som også har engelsk som andetsprog. Det gav anledning til en diskussion blandt de tilstedeværende undervisere som viste forskellige holdninger til fordele og ulemper ved at bruge de præcise termer og alternativt forklare termen.

En underviser mener at det kan være en hjælp for de studerende at der bliver forklaret mere, mens en anden underviser mener at hvis ikke underviserne udvikler deres ordforråd, udvikler de studerende heller ikke deres ordforråd. En tredje underviser siger: "Jeg synes vi har en forpligtelse til at få de rigtige ord på – plus at vi forklarer det. De skal jo lære den rigtige term."

Hvis underviserne ikke kan de korrekte termer, kan det medføre at de studerendes faglige læring forringes. Samtidig kan der være et læringspotentiale i at studerende og undervisere sammen definerer begreber.

Simplificering

Den anden sproglige udfordring som underviserne oplever, handler om at tilpasse sproget for at understøtte den faglige formidling, Undervisernes opmærksomhed i forhold til at tilpasse deres måde at tale engelsk på kan komme til udtryk i at nogle undervisere simplificerer deres engelsk og deres brug af faglige termer (dette består bl.a. i at bruge flere ord til at forklare fx en juridisk

eller en byggeteknisk term) for at imødekomme nogle af de studerendes engelsksproglige niveau og sikre sig at det faglige indhold bliver formidlet. Nogle undervisere gør også meget ud af at tale langsomt for at være sikre på at de studerende kan følge med. Enkelte undervisere med engelsk som førstesprog siger at de netop ikke gør deres engelsk mere enkelt, men derimod sørger for at tale langsomt og tydeligt. En underviser med dansk som førstesprog fortæller at de studerende mener at hun er nemmere at forstå fordi hun ikke har en britisk accent, forklarer mere og taler langsommere end underviserne med engelsk som førstesprog.

Problemer med at skrive korrekt engelsk

Den tredje udfordring som underviserne især fremhæver, er problemer med at skrive korrekt engelsk. Underviserne giver udtryk for at de gerne ville være bedre til skriftlig engelsk så der fx ikke er fejl i de slides som de bruger i undervisningen. De understreger at det er ekstra vigtigt at det skriftlige materiale som de studerende får, er korrekt, da de studerende ellers kan komme til at kopiere undervisernes fejl.

4.2 De studerende oplever udfordringer ved at studere på engelsk

Studerende på engelsksprogede uddannelser oplever udfordringer i forbindelse med både egne og medstuderendes engelskkompetencer. Udfordringerne med egne engelskkompetencer er forbundet med at de skal oversætte mellem et første- og andetsprog, hvilket ofte er tidskrævende. Udfordringerne knyttet til medstuderendes engelskkompetencer består i at de studerende på holdet har engelskkompetencer på forskellige niveauer og derudover har forskellige faglige forudsætninger og erfaringer med den danske læringstradition. De studerende skal have engelskkompetencer på et bestemt niveau for at blive optaget på uddannelserne, men de oplever stadig udfordringer i forhold til fx udtale og ordforråd.

Oversættelse

De studerende er opmærksomme på de udfordringer som det indebærer at studere på et andet sprog. De fremhæver at det er en udfordring først at skulle lære ordet for et fagligt begreb og dernæst lære hvad begrebet dækker. Flere studerende bemærker at det er udfordrende når man lige præcis ved hvordan man ville sige noget på sit førstesprog, men ikke umiddelbart kan sige det på engelsk. Nogle oplever derfor udfordringer i forhold til at formulere sig, og de bruger mere tid på at sige det de gerne vil. Enkelte giver udtryk for at de indimellem har en oplevelse af at "tale mere rundt om emnet". Flere studerende bemærker derudover at det kræver længere tid og større fokus når de skal forberede sig til undervisning på engelsk.

De studerende taler generelt om disse udfordringer som vilkår der er forbundet med at studere på et andetsprog – de ser det altså ikke som et stort problem. Nogle studerende siger at det ikke

er specielt vanskeligt for dem at studere på engelsk frem for på deres førstesprog, fx fordi de er vant til at lytte til engelsksproget musik og se engelsksprogede film. Andre fremhæver en progression i både egne og medstuderendes engelskkompetencer.

Niveauforskelle blandt de studerende

Det er en udfordring at lære blandt undervisere eller studerende som har engelskkompetencer på forskelligt niveau, selvom ens egne engelskkompetencer er tilstrækkelige.

Uddannelserne tiltrækker en international gruppe af studerende, og det betyder at der er studerende med engelskkompetencer på forskellige niveauer og med forskellige behov med hensyn til hvordan underviserne bør tale engelsk, fx hvor hurtigt de bør tale, og hvor meget de bør gøre ud af at forklare faglige begreber. De studerende er opmærksomme på at der er forskel på hvor gode de og deres medstuderende er til engelsk. Det kan fx betyde at dele af undervisningen tager længere tid fordi nogle studerende har behov for at underviseren uddyber, eller at de studerende stiller flere spørgsmål for at forstå det der bliver sagt. Der er også den holdning blandt de studerende at forskelle i fx accenter og ordforråd betyder at "man får trænet sine ører" til at forstå hvad de andre siger.

4.3 Brug af førstesprog

Brug af de studerendes og underviserens førstesprog kan være en måde at håndtere sproglige udfordringer på. Der er mange forskellige nationaliteter på de tre uddannelser vi besøgte. Derfor er det ikke kun et spørgsmål om hvorvidt der bliver talt dansk i dele af den engelsksprogede undervisning, men også om hvorvidt der bliver talt fx islandsk, kinesisk og rumænsk i stedet for engelsk. Derfor er det relevant at undersøge hvordan underviserne håndterer at de studerende indimellem taler andre sprog end engelsk med hinanden.

Undersøgelsen viser at der er behov for at underviserne har de rette kompetencer til at fastlægge de retningslinjer for brug af første- og/eller andetsprog der fremmer de studerendes faglige og sproglige læring bedst muligt. I hvert fald har underviserne en opgave med at finde den rette balance i brugen af første- og andetsprog og i faglig og sproglig læring. Det ser vi nærmere på i de næste tre afsnit som handler om brugen af dansk i den engelsksprogede undervisning, fastlæggelsen af retningslinjer for brug af første- og/eller andetsprog og de studerendes holdninger til at der bliver talt andre sprog end engelsk i undervisningen.

4.4 Brug af dansk

Vi havde som udgangspunkt for undersøgelsen en hypotese om at danske studerende og undervisere på engelsksprogede uddannelser ville slå over i dansk hvis det at tale og skrive på engelsk

blev for udfordrende. Derfor spurgte vi i spørgeskemaundersøgelsen underviserne om dansk bliver brugt i forskellige undervisningssituationer.

Tabel 7 viser at 72 % underviserne vurderer at de danske studerende sjældent eller aldrig taler dansk i timerne og 87 % af underviserne svarer at dele af deres undervisning sjældent eller aldrig foregår på dansk. 33 % svarer at dele af deres individuelle vejledning altid eller ofte foregår på dansk og 19 % af undervisere svarer at danske studerende altid eller ofte afleverer opgaver på dansk.

De danske studerende vi talte med under fokusgruppeinterviewene, har ikke afleveret opgaver på dansk og giver udtryk for at det ville stå i modsætning til at have valgt at tage uddannelsen for at blive bedre til engelsk. Hvis studerende altid eller ofte afleverer deres opgaver på dansk, vil det sandsynligvis have negativ indflydelse på udviklingen af deres skriftlige engelskkompetencer.

Tabel 7
I hvilken grad forekommer følgende situationer i din undervisning?

	Altid	Ofte	Sjældent	Aldrig	Underviser taler ikke dansk
De danske studerende afleverer opgaver på dansk (N = 361)	9 %	10 %	10 %	69 %	1 %
De danske studerende taler dansk i timerne (N = 355)	8 %	19 %	47 %	25 %	1 %
Dele af din undervisning foregår på dansk (eksempelvis i form af oversættelse af faglige begreber til dansk) (N = 352)	2 %	9 %	30 %	57 %	1 %
Dele af din individuelle vejledning (eksempelvis i forbindelse med opgaver og projekter) foregår på dansk (N = 351)	7 %	26 %	37 %	29 %	1 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

4.5 Retningslinjer for brug af første- og/eller andetsprog

Det er vigtigt at underviserne ved hvornår der er behov for retningslinjer om kun at tale engelsk, og hvornår det giver mening at de studerende taler sammen på andre sprog. Enkelte studerende peger på at underviserne spiller en vigtig rolle i forhold til at fremme at der bliver talt engelsk. De foreslår at underviserne i højere grad kræver at de studerede skal tale engelsk, og er rollemodeller for de studerende. Fx ved ikke at tale dansk med andre undervisere, hvilket enkelte studerende

gav eksempler på er forekommet. Det har nemlig en afsmittende effekt på de studerende som også begynder at tale deres førstesprog.

Tapegrænse til undervisningslokalet

Underviserne har typisk overordnede retningslinjer om at der skal tales engelsk, men giver lov til at de studerende indimellem taler sammen på andre sprog. Alle tre uddannelser har tidligere haft retningslinjer om at der kun måtte tales engelsk i undervisningslokalet, fordi der kan være værdifuld information for alle på et hold i det to studerende taler om eller det svar underviseren giver en studerende på et spørgsmål. Et eksempel på synliggørelse af en sådan retningslinje var en tapegrænse ved døren til undervisningslokalet som markerede at man skulle tale engelsk derinde.

Underviserne fortæller under fokusgruppeinterviewene at de har pragmatiske grunde til ikke længere i helt samme grad at håndhæve retningslinjer om kun at tale engelsk. Fx at det ikke er udbredt at de studerede taler andre sprog end engelsk. Hvis det sker, fx ved at danske studerende spørger en underviser på dansk eller en gruppe af studerende taler et andet sprog sammen, beder underviserne dem oftest om at slå over i engelsk.

Det kan fremme læring at bruge sit førstesprog

Nogle undervisere insisterer ikke på at der skal tales engelsk hele tiden. Som en del af et projekt om interkulturel pædagogik har de haft kontakt med en forsker hvis forskningsresultater viser at det kan fremme læring at tale om det man lærer, på sit førstesprog. Derfor er underviserne nu holdt op med at sige: "Speak English!", og sedlerne på døren til undervisningslokalet med teksten "When you enter: Speak English" er taget ned. Det betyder ikke at der ikke er fokus på engelsk som det primære sprog på de engelsksprogede uddannelser, men at der i praksis er skabt rum for synergi mellem de studerendes første- og andetsprog.

4.6 De studerendes holdninger til at tale andre sprog end engelsk

De studerendes holdninger til at tale andre sprog end engelsk kan overordnet deles op i to: faglige og sociale fordele ved at tale engelsk og fordele ved at tale førstesproget indimellem.

Faglige og sociale fordele ved at tale engelsk

For det første ser de studerende det som vigtigt at tale engelsk, da det har både faglige og sociale fordele. De studerende er bevidste om hvad det betyder socialt at vælge ikke at tale engelsk. Fx understreger en rumænsk studerende hensynet til medstuderende som ikke forstår rumænsk: "If you are two Romanian and one Icelandic, then you speak in English." Hensynet til ikke at udelukke andre bliver understreget af flere studerende under fokusgruppeinterviewene. Derudover understreger en studerende at faglig videndeling kan gå tabt når der ikke tales engelsk: "I had a

semester with a lot of Icelandic people – shouting to each other from different corners of the room. If they did it in English I could benefit from it if I had the same problem.”

Fordele ved at tale førstesproget indimellem

For det andet synes de studerende at det kan være nødvendigt eller givende for den enkelte studerende at tale med en medstuderende på et fælles førstesprog. Som fx en studerende der konstaterer at det nogle gange kan blive for meget at en gruppe taler deres eget sprog, men som samtidig udtrykker forståelse for at det kan være godt for de studerende: “It’s obvious when a group of people with the same nationality are together, and they want to talk about something (at de taler sammen på deres førstesprog). Of course it depends on the context. It can be too much sometimes, but I think it can be good for the students.”

Desuden giver de studerende udtryk for at det er o.k. at tale andre sprog end engelsk en gang imellem hvis det gøres kort eller ikke udelukker andre fra at deltage i samtalen. En rumænsk studerende fortæller fx at hun indimellem bryder reglen om kun at tale engelsk hvis hun bare vil stille et hurtigt spørgsmål til en anden rumænsk studerende.

5 Det internationale læringsmiljø

Vi viser i dette kapitel at det internationale læringsmiljø på de engelsksprogede uddannelser danner ramme om et møde mellem forskellige læringstraditioner og kulturelle baggrunde som resulterer i nogle udfordringer for undervisere og studerende.

For det første opstår der en række konkrete udfordringer når forskellige læringstraditioner mødes. De konkrete udfordringer består fx i at "oversætte" hvad det vil sige at deltage aktivt i undervisningen i en dansk kontekst. Det er en pædagogisk-didaktisk udfordring for underviserne.

For det andet er der udfordringer forbundet med at underviserne og de studerende har forskellige kulturelle baggrunde. Disse udfordringer kommer fx til udtryk i kommunikationen mellem undervisere og studerende og i forbindelse med gruppearbejde med studerende af forskellige nationaliteter og kulturelle baggrunde.

5.1 Forskellige læringstraditioner mødes

Nogle studerende nævner at noget særligt ved at studere i Danmark er at man også lærer af andre studerende og ikke bare af underviserne. En studerende fra Japan udtrykker det sådan: "There is a lot of difference to Japan, here it's relaxed, focused, and I learn from other students. In Japan it's more formal. I like it, I'm really impressed."

At lære på en ny måde

For nogle af de internationale studerende betyder det at studere i Danmark derfor at de skal lære på en ny måde. Nogle af de internationale studerende kommer med forventninger til den måde undervisningen foregår på, som ikke stemmer fuldt ud overens med den læringstradition de møder. De internationale studerende som føler at mødet med den danske læringstradition er en udfordring, er vant til det underviserne og ledelserne overordnet beskriver som en "reproducerende" læringstradition. Dvs. at de studerende i højere grad er vant til forelæsninger, udenadslære og et hierarkisk forhold mellem undervisere og studerende. Underviserne og ledelserne på de tre uddannelser vi besøgte beskriver i interviewene overordnet den danske læringstradition som

”producerende”, dvs. at den er kendetegnet ved de studerendes aktive deltagelse i undervisningen, diskussioner, kritisk refleksion og en relation mellem undervisere og studerende hvor de studerende kan sige underviserne imod og underviserne lægger op til at man i fællesskab når frem til viden.

En underviser forklarer under et fokusgruppeinterview at hans oplevelse er at mange af de internationale studerende er tilbageholdende med at sige noget i undervisningen, og at der er nogle barrierer der skal brydes ned. For ham handler god engelsksproget undervisning om at de internationale studerende lærer at ”det er o.k. at dumme sig”, og at ”klasseværelset er et laboratorium for læring”.

Autoritetstro studerende

Fokusgruppeinterviewene med undervisere viser at underviserne står over for en udfordring i forhold til at formidle viden om roller og relationen mellem undervisere og studerende til de internationale studerende. En underviser sætter ord på udfordringen: ”Vi skal have udjævnet opfattelsen af at vi er lærere der står på en piedestal. De er meget autoritetstro.” Nogle af de internationale studerende har andre forventninger til relationen mellem underviser og studerende end danske studerende typisk har. Fx er nogle af de studerende vant til at relationen mellem underviser og studerende er mere formel end den normalt er i en dansk kontekst. En stor del af de internationale studerende er vant til at det forventes at de giver udtryk for respekt for undervisere, fx ved at kalde dem ”Mr” og ”Mrs”. Derfor ekspliciteres det i introforløbet på en af de uddannelser vi besøgte, at de studerende ikke behøver at benytte disse titler, men kan kalde underviserne ved deres fornavne. Det er med til at give de studerende en forståelse af at relationen mellem underviser og studerende er mere uformel. Den uformelle relation kommer også til udtryk i at underviserne forventer at de studerende stiller spørgsmål og deltager i diskussioner, hvilket kan være nyt for nogle af de internationale studerende.

5.2 Der er behov for at forberede de internationale studerende

Fordi nogle af de internationale studerende har erfaringer med andre læringstraditioner, er det en fordel hvis uddannelsesinstitutionerne og underviserne er opmærksomme på de konkrete udfordringer det giver i forhold til undervisnings- og arbejdsformer. Først og fremmest kan det være en fordel at de studerende, inden de søger om optagelse på uddannelsen, forberedes på hvad den danske læringstradition indebærer. Derudover kan forberedelsen af de internationale studerende foregå i forbindelse med introforløb og løbende i undervisningen.

Forventningsafstemning og introforløb

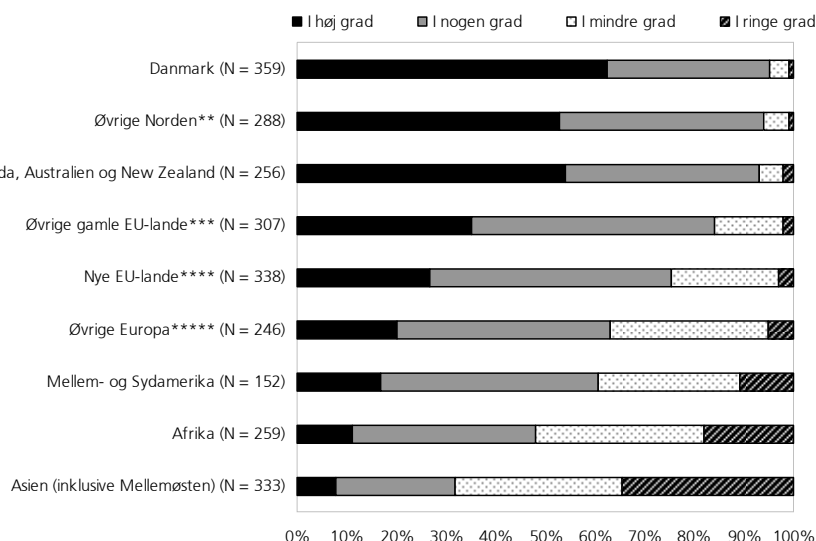
En måde at afstemme forventninger og forberede de studerende inden de søger ind på uddannelsen er ved at potentielle ansøgere kan chatte eller skype med en international studerende fra uddannelsesinstitutionen. De tre uddannelser vi besøgte er bevidste om at der er behov for at forberede de internationale studerende på de måder undervisningen i Danmark typisk foregår på. En metode til at gøre dette er introforløb som finder sted enten inden de studerende starter på uddannelsen, eller i opstartsfasen. I disse forløb introduceres de internationale studerende til det at studere og lære på danske videregående uddannelser. I et forløb på en af de tre uddannelser vi besøgte, får de studerende bl.a. information om forventninger til aktiv deltagelse, om humor, om relationen mellem undervisere og studerende og at de i opgaver og til eksamen ikke skal gentage viden, men producere viden.

5.3 Aktiv deltagelse

Det er en udfordring for undervisere på de engelsksprogede uddannelser at studerende har forskellige opfattelser af og erfaringer med hvad det vil sige at deltage aktivt i undervisningen.

I spørgeskemaundersøgelsen svarede underviserne på i hvilken grad studerende fra forskellige lande deltager aktivt i undervisningen. Figur 2 viser bl.a. at 96 % af underviserne svarer at de danske studerende i høj eller i nogen grad deltager aktivt i undervisningen. 32 % af underviserne svarer at studerende fra Asien og Mellemøsten i høj eller i nogen grad deltager aktivt i undervisningen.

Figur 2
I hvilken grad deltager de forskellige grupper af studerende i undervisningen?

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

** Sverige, Norge, Finland, Island, Færøerne og Grønland.

*** Belgien, Frankrig, Grækenland, Italien, Luxembourg, Holland, Portugal, Spanien, Tyskland og Østrig.

**** Cypern, Estland, Letland, Litauen, Malta, Polen, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet, Ungarn, Rumænien og Bulgarien.

***** Albanien, Andorra, Armenien, Aserbajdsjan, Hviderusland, Bosnien-Hercegovina, Georgien, Kroatien, Liechtenstein, Makedonien, Moldova, Monaco, Montenegro, Rusland, San Marino, Schweiz, Serbien, Tyrkiet, Ukraine og Vatikanstaten.

Sammenhæng mellem aktiv deltagelse og læringstraditioner

De forskellige grupper af studerendes grad af aktiv deltagelse i undervisningen kan hænge sammen med at de internationale studerende er vant til andre undervisnings- og arbejdsformer end de typiske på danske erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser. Det vil med andre ord sige at de studerende kan have en anden forståelse af hvad der forventes af dem i en undervisningssituation.

De internationale studerende fremhæver at studier i Danmark indebærer et møde med andre arbejdsformer og pædagogisk-didaktiske principper og praksisser end de er vant til. De studerende gav i fokusgruppeinterviewene udtryk for at der er forskel på om studerende fra forskellige lande er vant til at sige noget i undervisningen og stille spørgsmål. De studerende giver bl.a. udtryk for

at de danske studerende er mere vant til at deltage aktivt i undervisningen og kommunikere med underviserne. Nogle af de internationale studerende fortæller om deres erfaringer med at stille spørgsmål til underviserne i deres hjemlande. En studerende siger: "In my country only geeks ask questions." En anden studerende udtrykker sin erfaring sådan: "If you ask in class sure other students have the same question. In my country the teacher looks at you as if you are stupid if you ask." En studerende beskriver at de studerende som ikke er vant til en læringstradition baseret på dialog mellem underviser og studerende, sætter pris på dialogen, også selvom den er uvant.

Sammenhæng mellem de studerendes aktive deltagelse og deres sproglige niveau

De studerendes grad af aktiv deltagelse kan også hænge sammen med deres sproglige niveau. En analyse af data viser den sammenhæng at jo højere sprogligt niveau underviserne vurderer de studerende har ved uddannelsens start, i jo højere grad vurderes de studerende at deltage i undervisningen. Forskellen kan illustreres af studerende fra henholdsvis Danmark og Asien eller Mellemøsten. Undervisernes vurdering af de to gruppers sproglige niveau ved uddannelsens start og deres aktive deltagelse i undervisningen fremgår af tabel 8.

Tabel 8

Evnen til at tale engelsk og forstå engelsk tale ved begyndelsen af uddannelsen fordelt på i hvilken grad studerende fra Danmark og Asien (inklusive Mellemøsten) deltager i undervisningen

		I mindre grad eller i ringe grad	I høj grad eller i nogen grad	Total
Studerende fra Danmark	Dårlige eller overvejende dårlige (N = 8)	25 %	75 %	100 %
	Gode eller overvejende gode (N = 335)	4 %	96 %	100 %
Studerende fra Asien (inklusive Mellemøsten)	Dårlige eller overvejende dårlige (N = 277)	76 %	24 %	100 %
	Gode eller overvejende gode	21 %	79 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere

Spørgsmålenes fulde ordlyd er:

Hvordan vurderer du generelt de studerendes engelsksproglige kompetencer ved begyndelsen af uddannelsen?

Evnen til at tale engelsk og forstå engelsk tale.

I hvilken grad deltager de forskellige grupper af studerende i undervisningen?

5.4 Måder at fremme de studerendes aktive deltagelse på

Det er vigtigt at underviserne arbejder med at fremme de studerendes aktive deltagelse i undervisningen, fordi den aktive deltagelse er en forudsætning for læring.

Under fokusgruppeinterviewene har vi spurgt underviserne hvordan de arbejder med at fremme de studerendes aktive deltagelse i undervisningen. Undervisernes bud kan deles op i tre tilgange: inddrage de internationale studerendes viden, bruge spørgsmål aktivt og skabe en fælles referenceramme.

Inddrage de internationale studerendes viden

Den første måde består i at spørge de studerende om eksempler og forhold i deres hjemlande. Underviserne opmuntrer de internationale studerende til at bidrage med deres viden og erfaringer ved at inddrage dem direkte, fx ved at spørge om eksempler fra de lande de kommer fra. Det kan være små spørgsmål som "Is it like that in China?" eller en generel forespørgsel om eksempler på markedsføringsstrategier.

Der er også eksempler på projekter hvor de studerende præsenterer et typisk hus fra deres hjemland på bygningskonstruktøruddannelsen, eller på multimediedesigneruddannelsen hvor de studerende udarbejder en hjemmeside rettet mod en målgruppe i deres hjemland. Det skal dog bemærkes at nogle undervisere mener at denne form for inddragelse ikke adskiller sig fra at undervise på en dansksproget uddannelse. En underviser siger fx: "Uanset om undervisningen foregår på dansk eller engelsk, består god undervisning af at være planlagt, at underviseren har sat scenen, søger dialog med og involverer de studerende."

I spørgeskemaundersøgelsen spurgte vi i hvilken grad undervisere opfordrer de internationale studerende til at fortælle om forhold i deres hjemland der er relevante for undervisningens indhold. 69 % af underviserne svarer at de i høj grad eller i nogen grad opfordrer de internationale studerende til at fortælle om sådanne forhold.

Bruge spørgsmål aktivt

Den anden måde at fremme de studerendes aktive deltagelse på består i at underviseren er en rollemodel for de studerende ved fx at stille spørgsmål som ikke er retoriske, men med en indbygget forventning om svar. Derudover opmuntrer underviserne de studerende til at stille spørgsmål ved at gentage at der ikke findes dumme spørgsmål eller svar, og i øvrigt italesætte dialogens rolle i den danske læringstradition.

Skabe en fælles referenceramme

Undervisningsmateriale kan også være med til at fremme de studerendes aktive deltagelse i undervisningen. En underviser påpeger at en fælles referenceramme er en forudsætning for at in-

volvende alle studerende. Underviserne beskriver at de "søger længere ud" for at finde materiale som passer ind i danske og internationale studerendes fælles referenceramme.

Derudover fortæller nogle undervisere om deres overvejelser om at formulere eksamensopgaver der stiller de danske og internationale studerende lige, da de forskellige studerendes referencerammer i udgangspunktet kan være forskellige. Fx har en international studerende som får stillet en opgave om en dansk kommune, andre forudsætninger for at forstå opgavens kontekst end en dansk studerende. Derfor arbejder underviserne med at formulere eksamensopgaver hvor de internationale studerende kan trække på erfaringer fra deres hjemlande. Et andet eksempel er at de studerende har mulighed for at bruge casemateriale fra deres hjemlande til opgaver.

5.5 Interkulturel kommunikation

Udover de udfordringer der er forbundet med mødet mellem forskellige læringstraditioner, er der særlige udfordringer forbundet med at studere og undervise på tværs af kulturelle baggrunde. Disse udfordringer drejer sig især om interkulturel kommunikation dvs. kommunikation som bygger på en forståelse af forskellige kulturelle referencerammer. En studerende udtrykker vigtigheden af interkulturel kommunikation sådan: "Culture is more important than English, teachers should study cross-cultural communication."

Under fokusgruppeinterviewene med underviserne blev interkulturel kommunikation nævnt som en udfordring. Det kommer fx til udtryk ved at underviserne i mødet med de internationale studerende bliver opmærksomme på det der måske normalt bliver taget for givet i kommunikationen i undervisningslokalet, fx brug af humor. En underviser beskriver hvordan det at undervise internationale studerende kræver særlige kommunikationshensyn: "Man skal have antennerne ude, man kan ikke sige hvad som helst, anekdoter og vittigheder kan ikke bruges."

De studerende mener at det ville være godt for danske undervisere at prøve at undervise i fx Storbritannien, da det ville give underviserne både mulighed for at blive bedre til engelsk og en forståelse af hvad det vil sige at leve i et andet land hvor ikke kun sproget, men også en række andre forhold som fx kommunikation er en udfordring.

5.6 Gruppearbejde som interkulturel udfordring

Interkulturelle kompetencer udvikles bl.a. ved at danske og internationale studerende arbejder sammen i grupper. Det fremgik af fokusgruppeinterviewene med studerende at gruppearbejde kan være en udfordring for både danske og internationale studerende på de engelsksprogede uddannelser. Nogle af de internationale studerende er ikke vant til at arbejde i grupper, og for de danske studerende som er vant til gruppearbejde, er det en udfordring at arbejde i grupper med studerende som ikke er vant til det.

Udfordringerne kan fx være forskellig grad af erfaring med samarbejdsformen, forskellige opfattelser af aftaler om mødepligt m.m. Det kan også være en udfordring at de studerendes referencerammer er forskellige, og at de studerende derfor bruger mere tid og energi på at sætte sig ind i hinandens eksempler og holdninger. En uddannelsesleder siger:

“Vi har kunnet se at de (internationale studerende) ikke er vant til den projektorienterede tilgang – og det er også her vi har noget at byde på. Det er en projektledelsesform som især studerende fra ikke-europæiske lande får meget ud af at lære. De bliver bevidste om hvordan de kan bruge den faglige viden i interaktion med andre i en netværkstilgang, og det er noget vi kan tilbyde.”

Samarbejde og kommunikation på tværs af kulturelle baggrunde og sprog

De studerende på en af de uddannelser vi besøgte, opstiller selv regler for samarbejdet i deres gruppe. De kan trække på deres erfaring fra et modul på første studieår om interkulturel kommunikation hvor de bl.a. bliver introduceret til at arbejde i grupper med forskellige nationaliteter og kulturer. Modulet bliver brugt aktivt til at få de studerende til at reflektere over hvad det vil sige at kommunikere og samarbejde på tværs af kulturer og sprog. I kapitel 7 vender vi tilbage til de studerendes udbytte i form af interkulturelle kompetencer.

De internationale studerende er glade for gruppearbejde

Selvom gruppearbejde er en udfordring, fremhæver flere internationale studerende erfaring med gruppearbejde som en fordel ved at studere i Danmark. En studerende som tidligere har læst på universitetet, fremhævede gruppearbejde som en motiverende undervisningsform: “What I really appreciate in the Danish way of teaching is the group work. At university you have a lecture, and then you have to work alone, it’s more difficult to find the motivation.”

5.7 Sammensætning af grupper på tværs af nationaliteter

Sammensætning af grupper så de studerende skal arbejde sammen med studerende af andre nationaliteter, er en udfordring for underviserne som de griber an på forskellige måder. Undersøgelsen viser at der er behov for en vis grad af underviserstyring når grupperne sammensættes, da der er en tendens til at de studerende vælger at være i gruppe med studerende af samme nationalitet som sig selv.

Et overblik over praksis med gruppedannelse

Vi har undersøgt underviserens praksis med at sammensætte grupper af studerende på tværs af nationaliteter. 64 % af undervisere svarede nej til at de selv eller deres uddannelsesinstitution havde regler for hvordan grupper skal sættes sammen. 47 % af underviserne svarer at de stude-

rende i ligeså høj grad danner grupper med studerende af forskellige nationaliteter som med studerende af samme nationalitet som sig selv. 38 % svarer at de studerende primært danner grupper med andre studerende af samme nationalitet som sig selv. 15 % svarede at de studerende primært danner grupper med studerende af forskellige nationaliteter.

Vores analyse af resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser at de undervisere som svarer at der er regler for gruppesammensætning, i mindre grad svarer at de studerende danner grupper med studerende af samme nationalitet som sig selv. Analysen viser også at der på professionsbacheloruddannelser i mindre grad sammensættes grupper af studerende med samme nationalitet end på erhvervsakademiuddannelser.

Tabel 9
Regler for gruppesammensætning og uddannelsestype fordelt på hvordan grupperne er sammensat ved gruppearbejde

	De studerende danner primært grupper med andre studerende af samme nationalitet som sig selv	De studerende danner primært grupper med studerende af forskellige nationaliteter	De studerende danner i lige så høj grad grupper med studerende af forskellige nationaliteter som med studerende af samme nationalitet	Total
Uddannelsesinstitutionen har regler for gruppesammensætning (N = 131)	19 %	31 %	50 %	100 %
Uddannelsesinstitutionen har ikke regler for gruppesammensætning (N = 232)	48 %	6 %	46 %	100 %
Erhvervsakademiuddannelser (N = 241)	44 %	9 %	47 %	100 %
Professionsbacheloruddannelser (N = 126)	28 %	26 %	46 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere

Spørgsmålenes fulde ordlyd er:

Har du eller din uddannelsesinstitution regler for hvordan grupperne skal sættes sammen?

Når de danske og udenlandske studerende arbejder sammen i grupper, hvordan er grupperne så sammensat? (Sæt ét kryds ved den hyppigst forekommende situation)

Et nærmere blik på praksis

Underviserne giver under fokusgruppeinterviewene udtryk for en opmærksomhed på hvordan de sætter de studerende sammen i grupper eller udarbejder retningslinjer for de studerendes egne valg af gruppemedlemmer. På de tre uddannelser vi besøgte, er der typisk en vekslen mellem at underviserne sammensætter grupperne, og at de studerende selv gør det. Praksis i forhold til sammensætning af grupper kan også ændre sig over tid, dvs. underviserne sammensætter grupperne i starten af uddannelsen, og de studerende vælger siden hen selv hvem de vil være i gruppe med. Eksempler på undervisernes måder at sammensætte grupper på er at tage udgangspunkt i efternavn eller at bruge andre tilfældige udvælgelsesmetoder, at bruge personlighedstest, at sætte de mindst aktive studerende sammen i en gruppe eller at fordele dem i forskellige grupper.

6 Uddannelsesinstitutionerne internationaliseres

Dette kapitel viser at uddannelsesinstitutionerne har gode rammer for de internationale studerende. Desuden beskriver det hvilke tiltag der er med til at skabe et internationalt studiemiljø for danske og internationale studerende.

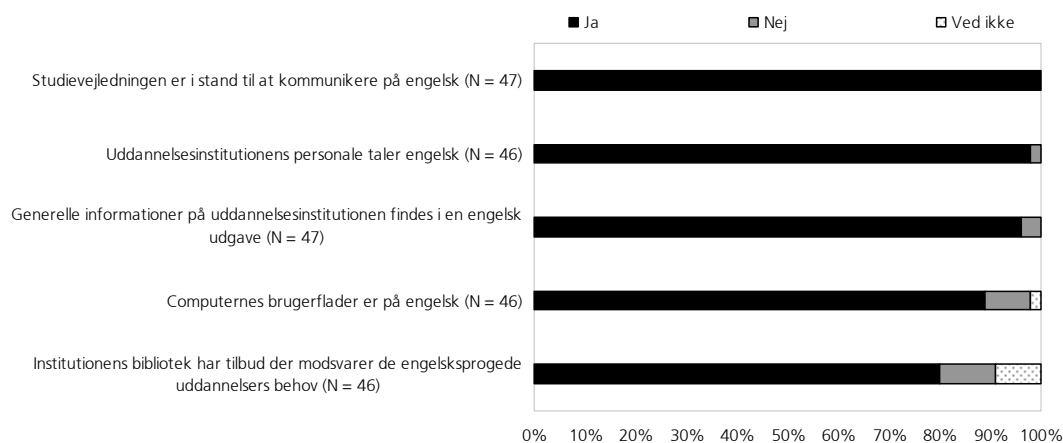
Undersøgelsen viser at uddannelsesinstitutionerne i høj grad sørger for at generelle informationer findes på engelsk og at personalet på uddannelsesinstitutionen taler engelsk. Derudover har uddannelsesinstitutionerne fokus på at de internationale studerende kan have behov for praktisk hjælp når de flytter til Danmark og starter på uddannelsen. Det kan fx være hjælp til at finde et sted at bo eller information om hvordan man får et sundhedskort.

Sociale arrangementer som inkluderer både de danske og de internationale studerende, er med til at skabe et internationalt studiemiljø. De internationale studerendes tilstedeværelse kan også være en anledning til at holde faglige arrangementer på engelsk, fx om interkulturelle temaer.

De ansatte og de danske studerende på uddannelsesinstitutionerne får øget deres kulturelle forståelse og interkulturelle kompetencer fordi de møder de internationale studerende. Dog viser undersøgelsen at det kan være en udfordring at integrere de studerende fra de engelsksprogede uddannelser med de studerende fra de dansksprogede uddannelser.

6.1 Uddannelsesinstitutionerne har gode rammer for internationale studerende

Internationale studerende medfører et behov for at information, fx studievejledning, er tilgængelig på engelsk, og at studerende som ikke taler dansk, kan orientere sig på uddannelsesinstitutionen i hverdagen og drage nytte af de tilbud og ressourcer der er. I spørgeskemaundersøgelsen blandt uddannelsesledere stillede vi derfor spørgsmål om kommunikationen på engelsk og rammerne for den på uddannelsesinstitutionerne. Uddannelsesledernes svar fremgår af figur 3:

Figur 3**Er der nogle af følgende forhold der gør sig gældende på din uddannelsesinstitution?**

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt uddannelsesledere.

Uddannelsesledernes svar viser at uddannelsesinstitutionerne i høj grad er indrettede til at rumme internationale studerende. Figur 3 viser at 100 % af uddannelseslederne svarer at studievejlederne taler engelsk, 98 % svarer at uddannelsesinstitutionens personale taler engelsk og 96 % svarer at generelle informationer findes i en engelsk udgave. Vores besøg på tre uddannelser bekræfter dette billede. I interviewene understregede de studerende, underviserne og ledelserne at det er vigtigt hele tiden at huske på at informationer også skal være tilgængelige på engelsk. På nogle institutioner findes informationerne udelukkende på engelsk da det forudsættes at de danske studerende også læser engelsk. En uddannelsesleder fortæller om udviklingen i kommunikationen på engelsk og hvordan det også kommer de danske studerende til gode:

"Vi bliver bedre til at sige at vores informationer skal være på engelsk – vores skilte fx. Invitationer oversættes til engelsk. Og det kan da godt være at nogle af de danske studerende synes det er irriterende, men de skal jo også kunne begå sig internationalt." Citattekst

6.2 Hjælp med praktiske forhold

Hvor de danske studerende på de engelsksprogede uddannelser indgår i det eksisterende studiemiljø uden de store sproglige og kulturelle vanskeligheder, er de internationale studerende anderledes stillet sprogligt, kulturelt og praktisk. Først og fremmest flytter de fleste af de internationale studerende til Danmark i forbindelse med studiestart. Det betyder at de samtidig med studiestart skal have styr på en række praktiske forhold som at finde et sted at bo og få et sund-

hedskort. De tre uddannelser som vi besøgte, er alle opmærksomme på at de studerende bedre kan fokusere på uddannelsen hvis de får hjælp til det praktiske. Der er forskel på at være international studerende i Horsens, Odense og København, og derfor griber de tre uddannelser hjælpen an på forskellige måder.

VIA University College

VIA University College har oprettet et såkaldt student service center som har ansvar for at modtage de internationale studerende og sørge for at de finder sig godt til rette før studiestart, fx med et sted at bo og fritidsaktiviteter. Ledelsen fortæller at det er en investering i at øge uddannelsesinstitutionens tiltrækningskraft på internationale studerende. Når de studerende ankommer til Horsens, sørger student service center for at de bliver hentet på stationen af en studerende som følger den nye studerende til det sted hvor han/hun skal bo. Derudover ligger uddannelsesinstitutionens bygninger i Horsens samlet på et campus hvor de studerende har adgang 24 timer i døgnet. Især de internationale studerende benytter sig af uddannelsesinstitutionens faciliteter i fritiden.

Københavns Erhvervsakademi

På Københavns Erhvervsakademi finder flere af de studerende bolig og studiejob gennem et netværk af tidligere studerende. Uddannelsesinstitutionen sørger i mindre grad for de studerendes bolig- og jobmæssige rammer, da København rummer langt flere muligheder for at finde bolig og studiejob end fx Horsens.

TietgenSkolen

På TietgenSkolen i Odense er det i høj grad den internationale koordinator som tager sig af modtagelsen af de studerende og informerer dem om praktiske forhold ved at bo i Danmark, fx kontakt til myndighederne for at få et sundhedskort m.m. Derudover informerer den internationale koordinator de internationale studerende om hvor mange timer de må arbejde ved siden af studiet. Uddannelseslederen fortæller: "Vores introforløb tager hånd om de internationale studerende. I de første uger er der specielle arrangementer for dem, de er fx med på rådhuset. Derudover har kontaktlæreren på den internationale linje flere timer end kontaktlæreren på den danske linje." Kontaktlæreren har flere timer for at kunne bruge mere tid på at svare på generelle og praktiske spørgsmål fra de studerende, fx om at bo og studere i Danmark.

6.3 Sådan opbygges et internationalt studiemiljø

98 % af uddannelseslederne er meget enige i eller overvejende enige i at de engelsksprogede uddannelser skaber et internationalt studiemiljø. I det følgende uddyber vi hvordan uddannelsesinstitutionerne arbejder med at opbygge og styrke internationale studiemiljøer gennem bl.a. men-

torordninger, sociale arrangementer, studieture, fokus på den enkelte studerende og kulturel forståelse.

Som det fremgår af tabel 10, tilbyder de fleste uddannelsesinstitutioner fester, rusture, udflugter og studieture til de studerende på de engelsksprogede uddannelser.

Tabel 10

Hvilke af følgende aktiviteter tilbyder den engelsksprogede uddannelse for at fremme studiemiljøet?

	Ja	Nej	Ved ikke
Studiegrupper (N = 52)	75 %	23 %	2 %
Fester (N = 53)	85 %	13 %	2 %
Udflugter (N = 52)	79 %	21 %	0 %
Invitationer til fester og sociale arrangementer på engelsk (N = 51)	82 %	16 %	2 %
Rustur/introtur (N = 53)	87 %	13 %	0 %
Mentorordning (N = 52)	54 %	46 %	0 %
Internationale netværk for de studerende (N = 51)	49 %	43 %	8 %
Studieture i Danmark (N = 51)	73 %	28 %	0 %
Studieture til udlandet (N = 52)	50 %	46 %	4 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt uddannelsesledere.

Gode erfaringer med mentorordninger

54 % af uddannelseslederne svarer at der er en mentorordning. På Københavns Erhvervsakademi har de oprettet et tutorteam som består af studerende hvoraf de fleste er internationale studerende. Tutorteamet arrangerer aktiviteter for de nye studerende og kan svare på både faglige og praktiske spørgsmål.

Alkoholfrie arrangementer

Tutorteamet på Københavns Erhvervsakademi har bl.a. startet en tutorcafe hvor de studerende kan komme om eftermiddagen, drikke en kop kaffe og tale med en tutor. Tutorcafeen opstod som ide efter ønske om aktiviteter hvor alkohol ikke spiller så stor en rolle som fx i fredagsbaren eller på rusturen. Tutorteamet står også bag et alkoholfrit arrangement kaldet creative night hvor de studerende tilbringer en aften og en nat på uddannelsesinstitutionen for at udarbejde et projekt. Derudover arrangerer Københavns Erhvervsakademi sammen med tutorteamet en særlig in-

trodag for studerende på den engelsksprogede uddannelse. Dvs. at disse studerende ikke deltager i rusturen sammen med studerende fra de dansksprogede uddannelser.

Den internationale dag

På VIA University College fremhæver ledelsen, de studerende og underviserne den årlige internationale dag som en aktivitet der fremmer det internationale studiemiljø. På denne dag laver grupper af studerende mad fra deres hjemlande, og man kan så spise mad, høre musik og se billeder fra forskellige lande. Københavns Erhvervsakademi holder en årlig grillfest hvor der også er fokus på mad, og der bliver sørget for mad som alle kan spise.

Fokus på den enkelte studerende er med til at skabe et godt studiemiljø

Ledelserne og underviserne på de tre uddannelser vi besøgte, understreger betydningen af at have fokus på den enkelte studerende. Flere af de internationale studerende fremhævede den tætte relation mellem undervisere og studerende som en forskel i forhold til deres hjemlande: "All the teachers know you by name (...). It's really nice." Ledelsen på en af uddannelserne fremhæver institutionens tætte kontakt til de studerende som noget der er med til at skabe et godt studiemiljø. Den tætte kontakt foregår både gennem den internationale studenterkoordinator og gennem underviserne. Dertil kommer, fremhæver ledelsen, at det er en del af kulturen at svare hurtigt på e-mails. Det har værdi for internationale studerende som overvejer at tage en uddannelse på institutionen, og for de nuværende studerende der oplever hurtigt at kunne få svar på spørgsmål.

Kulturel forståelse er også vigtig

Det er med til at skabe et godt studiemiljø for de internationale studerende når de ansatte på uddannelsesinstitutionen udviser kulturel forståelse, fordi de studerende så bliver imødekommet og forstået. Vores besøg på tre uddannelser viser at der kan være behov for at fx det administrative personale på en uddannelsesinstitution har en vis grad af kulturel forståelse når de møder de internationale studerende. Fx kan det være en fordel at vide at det ikke er et udtryk for manglende høflighed, men faktisk det modsatte, når en studerende fra Asien ser ned i gulvet. De internationale studerende er også med til at styrke de ansattes kulturelle forståelse som dette citat viser:

"Det at have internationale studerende giver meget. Det giver kulturel forståelse som vi må have alle sammen - kantinepersonale, undervisere, administration og danske studerende. Vi har nok ikke i starten været opmærksomme på hvad det giver os i hverdagen. Hvor vi måske mere har tænkt på at det er besværligt. For det giver mere arbejde. Men vi bliver automatisk mere internationale."

6.4 Kontakt til studerende på dansksprogede uddannelser

De tre uddannelser vi besøgte har alle dansksprogede pendants på uddannelsesinstitutionerne. Under fokusgruppeinterviewene gjorde flere studerende opmærksom på at kontakten mellem studerende på den dansksprogede og studerende på den engelsksprogede uddannelse er begrænset. De internationale studerende på de engelsksprogede uddannelser vil gerne have kontakt til danske studerende, men oplever ikke altid at de studerende på de dansksprogede uddannelser er interesserede i den kontakt.

En studerende fra en engelsksproget uddannelse siger om forskellen på de studerende på den engelsksprogede uddannelse og de studerende på den dansksprogede uddannelse: "All of us want to know new persons and new cultures – but they haven't chosen the programme with the same motives as us."

Tiltag til at styrke kontakten

Et initiativ for at skabe rammerne for kontakt mellem studerende på dansksprogede og engelsksprogede uddannelser er at oprette valgfag som kun foregår på engelsk så danske og internationale studerende har det sammen. Underviserne fortalte desuden om forsøg på at gennemføre fælles projekter for den dansksprogede og den engelsksprogede uddannelse. Projekterne har haft varierende succes, og nogle af de danske studerende har efterfølgende givet udtryk for at de ikke ønskede den type projekter.

TietgenSkolen har fokus på at skabe bedre integration af internationale og danske studerende. Der har været forsøg med "buddy-ordninger", men ledelsen konstaterer at det kan være en udfordring at engagere de danske studerende som ofte er optagede af deres studier, studiejob og privatliv.

På TietgenSkolen inviterer de hvert år en gæsteforelæser til at tale om kulturforståelse og forhandling inden for forskellige kulturer for alle markedsføringsøkonomstuderende, dvs. fra både den dansk- og den engelsksprogede linje. Det kan ses som en måde at skabe kontakt mellem de danske og internationale studerende på og er samtidig en understregning af at uddannelsen til markedsføringsøkonom orienterer sig mod et internationalt arbejdsmarked uanset om en studerende tager uddannelsen på dansk eller engelsk.

TietgenSkolen arbejder også på at få studerende fra den dansk- og engelsksprogede uddannelse til at tale sammen ved at holde fælles introarrangementer, bl.a. introfest. På spørgsmålet om det lykkes, svarer uddannelseslederen: "Det bliver bedre og bedre. Vi bliver også bedre til at have fokus på det, og det gavner både de danske og de internationale studerende."

7 De studerendes udbytte

Dette kapitel beskriver uddannelsesledernes, underviserens og de studerendes vurderinger af de studerendes udbytte af de engelsksprogede uddannelser.

Vi har undersøgt underviserens holdning til om de studerende får det samme faglige udbytte af uddannelsen som hvis den var foregået på deres førstesprog. Undersøgelsen viser at de studerendes faglige udbytte kan påvirkes af at undervisnings sproget ikke er deres og underviserens førstesprog. Underviserne har forskellige holdninger til hvad den påvirkning består i, og i hvilken grad de studerendes faglige udbytte påvirkes.

En holdning blandt underviserne er at de studerende opnår det samme faglige udbytte og et ekstra udbytte i form af sproglige og interkulturelle kompetencer, mens en anden holdning er at der er en risiko for at en del af det faglige udbytte går tabt fordi de studerende er udfordret af at studere på et andetsprog og sammen med studerende med andre kulturelle baggrunde.

Med hensyn til om de studerende får bedre engelskkompetencer i løbet af de engelsksprogede uddannelser, så vurderer underviserne at udviklingen i forhold til de studerendes engelskkompetencer i løbet af uddannelsen er forskellig alt efter de hvilket land de studerende kommer fra.

Størstedelen af uddannelseslederne og underviserne vurderer at engelsksprogede uddannelser giver danske studerende bedre jobmuligheder, og at de studerende bliver bedre rustet til at arbejde i internationale miljøer hvad enten det er i Danmark eller udlandet.

De studerende får et ekstra udbytte af de engelsksprogede uddannelser i form af interkulturelle kompetencer. Interkulturelle kompetencer omfatter en større forståelse af andre kulturer og kompetencer til at kommunikere og samarbejde på tværs af kulturer og sprog.

7.1 Fagligt udbytte

De studerendes opnåelse af det fulde faglige udbytte kan især påvirkes af undervisernes og de studerendes engelskkompetencer og af om underviserne har kompetencer til at understøtte læring på et andetsprog i et internationalt læringsmiljø. Derudover kan de studerendes opnåelse af det fulde faglige udbytte også være påvirket af udfordringer forbundet med mødet mellem kulturelle baggrunde og læringstraditioner.

De danske studerendes faglige udbytte

65 % af uddannelseslederne svarer i spørgeskemaundersøgelsen at de danske studerende får et meget større/bedre eller et større/bedre fagligt udbytte fordi uddannelsen er på engelsk. 58 % af underviserne svarer det samme. Dog vurderer en stor del af underviserne (43 %) og uddannelseslederne (35 %) at de danske studerende får et meget mindre/ringere eller et mindre/ringere fagligt udbytte end hvis de havde taget uddannelsen på dansk.

Sammenhænge mellem fagligt udbytte og de studerendes oprindelsesland

Undervisernes vurdering af om de studerende er i stand til at få det samme faglige udbytte af uddannelsen som hvis den var foregået på de studerendes førstesprog, varierer alt efter hvilket geografisk område de studerende kommer fra. Vi kan ikke på baggrund af denne undersøgelse konkludere om det primært er de studerendes sproglige kompetencer som skaber den forskel, eller i hvor høj grad det sker i kombination med andre faktorer som fx de udfordringer der er forbundet med mødet med en ny læringstradition.

Tabel 11 viser at underviserne vurderer at studerende fra Danmark (85 %), det øvrige Norden (89 %) og engelsktalende lande (86 %) i høj grad eller nogen grad opnår det samme faglige udbytte som hvis uddannelsen var foregået på deres førstesprog. 63 % af underviserne vurderer at studerende fra Mellem- og Sydamerika i høj grad eller nogen grad opnår det samme faglige udbytte som hvis uddannelsen var foregået på deres førstesprog.

Studerende fra Afrika eller Asien og Mellemøsten er de grupper af studerende som færrest af underviserne vurderer, opnår det samme faglige udbytte af uddannelsen, som hvis den var foregået på deres førstesprog. 59 % vurderer at studerende fra Afrika i høj eller nogen grad opnår det samme faglige udbytte som hvis uddannelsen var foregået på deres førstesprog og 42 % af underviserne vurderer at studerende fra Asien og Mellemøsten i høj eller nogen grad opnår det samme faglige udbytte. En mulig forklaring på at studerende fra disse lande i mindre grad vurderes til at få det samme faglige udbytte af uddannelsen som hvis den var foregået på deres førstesprog, kan være at studerende fra disse lande vurderes til at have relativt dårlige engelskkompetencer både ved begyndelsen og afslutningen af uddannelsen (se afsnit 7.2.).

Tabel 11**I hvilken grad er det din vurdering at de studerende er i stand til at få det samme faglige udbytte af uddannelsen som hvis den var foregået på deres førstesprog?**

De studerendes oprindelsesland	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	I ringe grad
Danmark (N = 333)	41 %	44 %	13 %	2 %
Øvrige Norden** (N = 272)	38 %	51 %	10 %	1 %
Storbritannien, Irland, USA, Canada, Australien og New Zealand (N = 235)	55 %	31 %	12 %	2 %
Øvrige gamle EU-lande*** (N = 291)	25 %	54 %	18 %	3 %
Nye EU-lande**** (N = 320)	23 %	51 %	22 %	4 %
Øvrige Europa***** (N = 239)	21 %	48 %	26 %	5 %
Asien (inklusive Mellemøsten) (N = 305)	14 %	28 %	34 %	24 %
Mellem- og Sydamerika (N = 152)	18 %	45 %	28 %	9 %
Afrika (N = 246)	19 %	40 %	30 %	11 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

** Sverige, Norge, Finland, Island, Færøerne og Grønland.

*** Belgien, Frankrig, Grækenland, Italien, Luxembourg, Holland, Portugal, Spanien, Tyskland og Østrig.

**** Cypern, Estland, Letland, Litauen, Malta, Polen, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet, Ungarn, Rumænien og Bulgarien.

***** Albanien, Andorra, Armenien, Aserbajdsjan, Hviderusland, Bosnien-Hercegovina, Georgien, Kroatien, Liechtenstein, Makedonien, Moldova, Monaco, Montenegro, Rusland, San Marino, Schweiz, Serbien, Tyrkiet, Ukraine og Vatikanstaten.

7.2 Engelskkompetencer

De studerende får også et udbytte af uddannelsen i form af engelskkompetencer. Dog vurderer underviserne at ikke alle studerende i lige høj grad udvikler deres kompetencer til at tale, forstå, læse og skrive engelsk.

De danske studerendes sproglige udbytte

100 % af uddannelseslederne og 95 % af underviserne mener at de danske studerende får et meget større/bedre eller et større/bedre udbytte i form af engelskkompetencer end hvis de havde gennemført uddannelsen på dansk. Det er bemærkelsesværdigt at 5 % af underviserne mener at de studerende får et meget mindre/ringere eller et mindre/ringere udbytte i form af engelskkompetencer ved at tage uddannelsen på engelsk i stedet for på dansk.

Under fokusgruppeinterviewene gav enkelte undervisere udtryk for at de indimellem har en fornemmelse af at deres engelsk bliver dårligere fordi de skal forklare ting til studerende hvis en-

gelskkompetencer ikke er i top, og derfor forenkler deres sprog. En mulig forklaring på at 5 % af underviserne mener at de danske studerende får et meget mindre/ringere eller et mindre/ringere udbytte i forhold til engelskkompetencer, kan være at disse undervisere vurderer at de studerende på samme måde forenkler deres engelsk for at blive forstået af de andre studerende.

Udviklingen i de studerendes engelskkompetencer

Underviserne vurderer at udviklingen i de studerendes engelskkompetencer varierer alt efter hvilket geografisk område de studerende kommer fra.

Udviklingen i de studerendes engelskkompetencer kan være påvirket af en række faktorer, bl.a. at de studerende bruger tid og kræfter på både det sproglige og det at lære at manøvrere i et internationalt læringsmiljø og de ekstra udfordringer det medfører. Det kan også spille ind om underviserne har fokus på at de studerendes sproglige kompetencer skal forbedres, eller om undervisernes primære fokus er på det faglige udbytte.

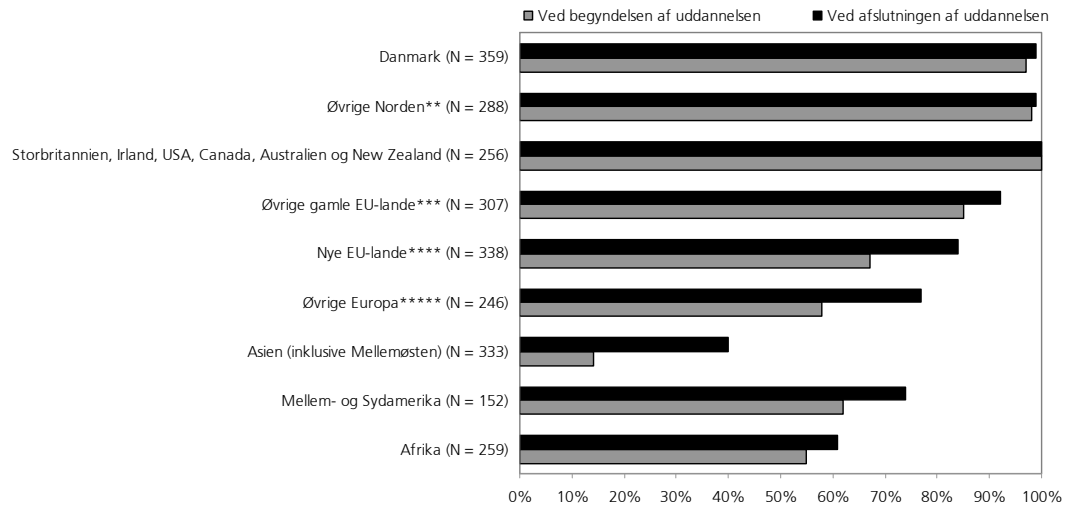
Underviserne vurderede i spørgeskemaundersøgelsen de danske og de internationale studerendes engelskkompetencer (opdelt i dels kompetencer til at tale og forstå og dels kompetencer til at læse og skrive) ved henholdsvis begyndelsen og afslutningen af uddannelsen. Figur 4 og 5 viser undervisernes vurderinger.

Ikke overraskende vurderer 100 % af underviserne at studerende fra engelsktalende lande har gode eller overvejende gode kompetencer når det gælder læse, skrive, tale og forstå engelsk. Ud over de engelsktalende studerende, bliver de nordiske studerende vurderet højest i forhold til gode eller overvejende gode engelskkompetencer både ved begyndelsen og afslutningen af uddannelserne.

Gruppen af undervisere som vurderer at danske studerende har gode eller overvejende gode engelskkompetencer vokser ikke markant i løbet af uddannelserne – hverken i forhold til at læse/skrive (fra 94 % til 97 %) eller tale/forstå (fra 97 % til 99 %). Gruppen af undervisere som vurderer at studerende fra Asien og Mellemøsten har gode eller overvejende gode evner til at tale og forstå engelsk vokser fra 14 % ved begyndelsen af uddannelsen til 40 % ved afslutningen af uddannelsen. Studerende fra Asien og Mellemøsten er dermed de studerende som underviserne vurderer, har den største progression når det gælder evner til at læse og skrive på engelsk. 17 % af underviserne vurderer at studerende fra Asien og Mellemøsten har gode eller overvejende gode evner til at læse og skrive engelsk ved begyndelsen af uddannelsen. 30 % af underviserne vurderer det samme ved afslutningen af uddannelsen. I forhold til evner til at læse og skrive på engelsk er det dog studerende fra Øvrige Europa som underviserne vurderer, har den største progression (fra 48 % ved begyndelsen af uddannelsen til 71 % ved afslutningen af uddannelsen).

Figur 4

Hvordan vurderer du generelt de studerendes engelskkompetencer ved henholdsvis begyndelsen og afslutningen af uddannelsen? Evnen til at tale engelsk og forstå engelsk tale. (Andelen der har svaret "Gode" eller "Overvejende gode").

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

**Sverige, Norge, Finland, Island, Færøerne og Grønland.

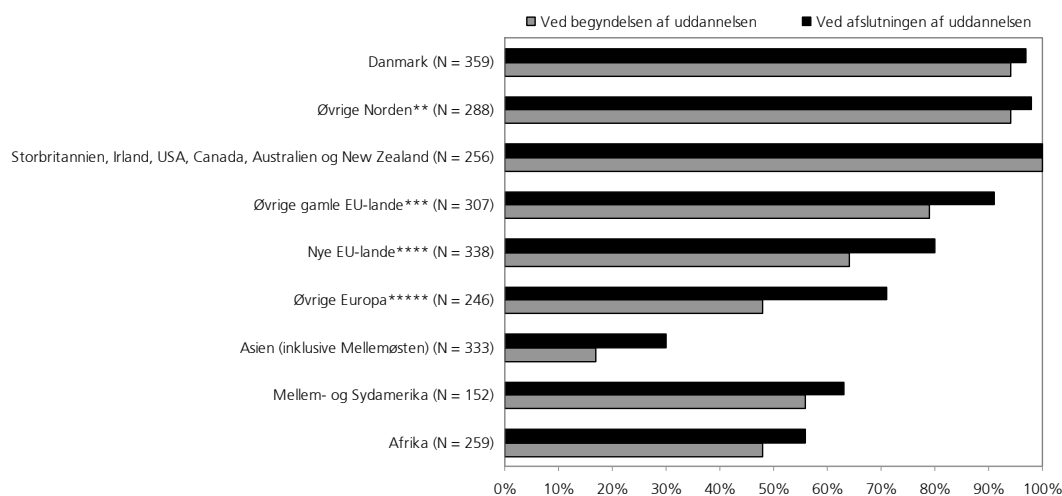
*** Belgien, Frankrig, Grækenland, Italien, Luxembourg, Holland, Portugal, Spanien, Tyskland og Østrig.

**** Cypern, Estland, Letland, Litauen, Malta, Polen, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet, Ungarn, Rumænien og Bulgarien.

***** Albanien, Andorra, Armenien, Aserbajdsjan, Hviderusland, Bosnien-Hercegovina, Georgien, Kroatien, Liechtenstein, Makedonien, Moldova, Monaco, Montenegro, Rusland, San Marino, Schweiz, Serbien, Tyrkiet, Ukraine og Vatikanstaten.

Figur 5

Hvordan vurderer du generelt de studerendes engelskkompetencer ved henholdsvis begyndelsen og afslutningen af uddannelsen? Evnen til at læse og skrive engelsk. (Andelen der har svaret "Gode" eller "Overvejende gode").

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

** Sverige, Norge, Finland, Island, Færøerne og Grønland.

*** Belgien, Frankrig, Grækenland, Italien, Luxembourg, Holland, Portugal, Spanien, Tyskland og Østrig.

**** Cypern, Estland, Letland, Litauen, Malta, Polen, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet, Ungarn, Rumænien og Bulgarien.

***** Albanien, Andorra, Armenien, Aserbajdsjan, Hviderusland, Bosnien-Hercegovina, Georgien, Kroatien, Liechtenstein, Makedonien, Moldova, Monaco, Montenegro, Rusland, San Marino, Schweiz, Serbien, Tyrkiet, Ukraine og Vatikanstaten.

7.3 Jobmuligheder

Spørgeskemaundersøgelsen viser at 86 % af underviserne og 89 % af uddannelseslederne vurderer at de danske studerende opnår meget større/bedre eller større/bedre udbytte i forhold til jobmuligheder ved at tage en uddannelse på engelsk frem for på dansk.

Uddannelserne retter sig mod et internationalt arbejdsmarked

Fokusgruppeinterviewene med studerende viser at flere af de internationale studerende gerne vil have et job i Danmark. Andre vil gerne arbejde i deres hjemland eller et andet land end Danmark

når de er færdige med deres uddannelse. En underviser fra multimediedesigneruddannelsen fremhæver at de internationale studerende desuden med deres baggrund kan specialisere deres faglige udbytte: "De studerende kan blive eksperter i hvordan man tester for danske virksomheder i Pakistan, det er en åbenlys niche." Nogle af de danske studerende på de engelsksprogede uddannelser gav udtryk for at det at kunne arbejde i udlandet eller på en internationalt orienteret dansk arbejdsplads var en del af deres motivation for at vælge at tage uddannelsen på engelsk i stedet for på dansk.

International perspektivering af det faglige indhold

Det kan i nogle tilfælde være en udfordring i praksis at vinkle dele af det faglige indhold så udbyttet er relevant for et internationalt arbejdsmarked. De engelsksprogede uddannelser hører under de samme bekendtgørelser som de dansksprogede uddannelser, og det faglige indhold er i princippet det samme. For uddannelser hvor dansk lovgivning er en del af det faglige indhold, kan det være en udfordring for underviserne at finde fællesnævneren for et dansk og et internationalt arbejdsmarked.

Studerende nævner under fokusgruppeinterviewene det danske bygningsreglement og den danske købelov som eksempler på fagligt indhold som umiddelbart primært er relevant for de studerende der kommer til at arbejde i Danmark. Underviserne gør fx det faglige indhold relevant i en international kontekst ved at lære de studerende hvordan man sætter sig ind i en købelov eller et bygningsreglement, samtidig med at de lægger vægt på indholdet i den danske købelov eller det danske bygningsreglement.

De studerende er rustet til at arbejde i internationale miljøer

100 % af uddannelseslederne og 95 % af underviserne vurderer at de danske studerende som har taget en engelsksproget uddannelse er bedre rustet til at arbejde i internationale miljøer end hvis de havde taget uddannelsen på dansk. I fokusgruppeinterviewene fremhæver underviserne de internationale studerendes erfaringer med forskellige læringstraditioner som en styrke i forhold til de studerendes fremtidige arbejdsliv fordi disse erfaringer styrker de studerendes fleksibilitet.

En græsk studerende fremhæver erfaringen med gruppearbejde som noget han kan bruge i sit fremtidige arbejdsliv. Han mener ikke at han ville have fået det samme udbytte ved at studere i Grækenland hvor det at arbejde i grupper ikke er så udbredt. Langt størstedelen af uddannelseslederne og underviserne vurderer at de studerende i høj grad bliver rustet til at arbejde i internationale miljøer. En underviser udtrykker det sådan: "De passer godt til virksomheder hvor det er vigtigt at de kan tilpasse sig."

Internationale netværk

Spørgeskemaundersøgelsen viser at 98 % af uddannelseslederne og 90 % af underviserne vurderer at de danske studerende på de engelsksprogede uddannelser får et meget større eller større udbytte i form af internationale netværk. De studerende som deltog i fokusgruppeinterviewene, nævner også at det internationale netværk der opstår blandt de studerende, kan øge mulighederne for at få job i udlandet.

7.4 Interkulturelle kompetencer

De engelsksprogede uddannelser rummer muligheder for at de studerende får internationalt input gennem internationalt undervisningsmateriale, men også i høj grad gennem interkulturelt samarbejde og interkulturel kommunikation. Uddannelsesledere og undervisere udtrykker at det kan være svært at beskrive det ekstra udbytte ved at tage en engelsksproget uddannelse, fx ville det være usædvanligt at skrive på sit cv at man er kulturelt intelligent.

De ord som undervisere og studerende sætter på de interkulturelle kompetencer, er bl.a. kulturforståelse, kendskab til kulturel diversitet, kulturel intelligens, kompetence til at gebærde sig i internationale miljøer og til at kunne fungere fagligt og socialt sammen med personer som har andre opfattelser og måder at gøre ting på end en selv.

Interkulturelle kompetencer opstår ikke automatisk, og det kræver bl.a. at underviserne skaber rammer for at de studerende arbejder sammen på tværs af nationaliteter, er opmærksomme på at inddrage de internationale studerendes erfaringer og understøtter interkulturel kommunikation.

De studerende opnår et ekstra udbytte i form af interkulturelle kompetencer

I spørgeskemaundersøgelserne svarer 98 % af uddannelseslederne og 93 % af underviserne at de danske studerende opnår et meget større/bedre eller større/bedre udbytte i form af interkulturelle kompetencer end hvis de havde taget uddannelsen på dansk. Nogle undervisere fremhæver dette som det mest værdifulde udbytte ved at tage en engelsksproget uddannelse. En international koordinator beskriver det sådan: "Det at kunne kommunikere på tværs af kulturer på engelsk er en udfordring for alle. Det er et kæmpe skridt at forstå at det er det vi gør."

Interviewene bekræfter at der blandt ledelserne, underviserne og studerende er udbredt enighed om at det at studere sammen med forskellige nationaliteter giver mulighed for at tilegne sig nogle supplerende kompetencer, bl.a. det at kunne arbejde sammen med mennesker med forskellige nationale baggrunde. Flere af de studerende ser de interkulturelle kompetencer de opnår gennem uddannelsen, som gavnlige for fremtidige jobmuligheder, især i internationale virksomheder.

Appendiks A

Dokumentation og metode

Undersøgelsen er baseret på tre delundersøgelser:

- Kortlægning
- Spørgeskemaundersøgelser blandt henholdsvis uddannelsesledere og undervisere på engelsksprogede erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser
- Besøg på engelsksprogede uddannelser.

Kortlægningen er gennemført i efteråret 2007, mens spørgeskemaundersøgelserne og besøgene er gennemført i perioden januar 2008 - maj 2009.

Formålet med spørgeskemaundersøgelserne og besøgene er beskrevet i rapportens indledning. Det samme gælder temaerne i spørgeskemaundersøgelserne. I dette appendiks gør vi nærmere rede for valget af metoder og gennemførelsen af delundersøgelserne.

Kortlægning

Som led i forundersøgelsen til undersøgelsen gennemførte EVA en kortlægning af de engelsksprogede erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser. Kortlægningen blev foretaget på baggrund af data fra www.uddannelsesguiden.dk.

Spørgeskemaundersøgelser

Udarbejdelse og validering af spørgeskemaerne

EVA udarbejdede udkast til spørgeskemaer på baggrund af forundersøgelsen og inspiration fra andre undersøgelser. Skemaerne blev derefter pilottestet af i alt ti personer, fem for hvert skema. Eftersom en andel af underviserne ikke taler dansk, blev spørgeskemaet til underviserne oversat til engelsk. Én af de undervisere som deltog i pilottesten, havde engelsk som førstesprog. Dette var tilfældet for at sikre at skemaet i den engelske udgave var forståeligt. Pilottesternes kommentarer blev noteret på systematisk vis, og vi ændrede som hovedregel kun i spørgeskemaet hvis flere pilottestere havde ensartede kommentarer eller ændringsforslag til samme spørgsmål. Pilottesten

resulterede i relativt store ændringer for dele af uddannelseslederskemaet, hvorfor det blev besluttet at pilotteste det ændrede skema på yderligere to personer.

Undersøgelsesernes population

EVA har ved henvendelse til uddannelsesinstitutionerne forsøgt at indsamle e-mail-oplysninger på alle undervisere og uddannelsesledere på de uddannelser der blev identificeret ved den indledende kortlægning. Det er lykkedes at indsamle oplysninger fra rigtig mange uddannelser, men ikke alle. I tabelrapporten, som findes på <http://www.eva.dk/projekter/2007/engelsksprogede-uddannelser-og-undervisning>, er der en liste over hvilke uddannelsesinstitutioner og uddannelser der har deltaget i spørgeskemaundersøgelserne. Det har på nogle uddannelser været svært at identificere uddannelseslederen, eftersom denne betegnelse ikke anvendes på alle uddannelser. I disse tilfælde har EVA forsøgt at finde frem til den person som har haft en stilling der bedst muligt stemmer overens med uddannelseslederstillingen.

En uddannelsesleder kan være leder for mere end én uddannelse. Derfor er skemaet opbygget så lederne først har svaret på en række spørgsmål som handler om uddannelsesinstitutionen. Herefter er de blevet stillet en række uddannelsesspecifikke spørgsmål. De uddannelsesspecifikke spørgsmål har de skullet svare på i forhold til samtlige af de uddannelser de er uddannelsesledere for. Nogle uddannelsesledere kan være både uddannelsesledere og undervisere på uddannelsen. I disse tilfælde har vi valgt at give vedkommende mulighed for at svare på begge skemaer.

Enkelte af de uddannelser som EVA har identificeret via kortlægningen, indgår kun i undersøgelsen blandt uddannelsesledere, enten fordi uddannelserne ikke har nogen faste undervisere tilknyttet, eller fordi det ikke har været muligt at indhente oplysninger om underviserne for uddannelserne.

Undersøgelsesernes gennemførelse

Spørgeskemaundersøgelserne blev gennemført som webbaserede totalundersøgelser i januar-februar 2008. Der blev sendt to påmindelser pr. e-mail til underviserne og en til uddannelseslederne. Der blev derefter gennemført en telefonisk rykkerrunde blandt uddannelseslederne for at højne svarprocenten.

Svarprocenter og bortfaldsanalyse

Der er udsendt 50 spørgeskemaer til uddannelsesledere. 47 har svaret, hvilket giver en svarprocent på 94. Da uddannelseslederne kan lede flere uddannelser, har de i nogle tilfælde skullet svare på spørgeskemaet i forhold til flere uddannelser. Det skal i den forbindelse nævnes at vi fra kortlægningen ved at der er 59 uddannelsesudbud. De 47 uddannelsesledere som har besvaret spørgeskemaet dækker 55 uddannelsesudbud. Grundet den høje svarprocent blandt uddannelseslederne er der ikke gennemført nogen bortfaldsanalyse for denne undersøgelse.

Der er udsendt 518 skemaer til undervisere. 388 har svaret, hvilket giver en svarprocent på 74. Nedenfor er gennemført en bortfaldsanalyse for undersøgelsen på baggrund af variablene uddannelsesniveau og uddannelsestype. Tabel 12 viser fordelingerne på variablene for henholdsvis de udsendte og de besvarede skemaer.

Tabel 12
Udsendte skemaer i forhold til besvarelser fordelt på uddannelsesniveau og uddannelsestype

	Udsendte skemaer		Besvarelser	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Erhvervsakademiuddannelser				
Handelsuddannelser og økonomiske uddannelser	143	27 %	112	29 %
It- og designuddannelser	183	35 %	133	34 %
Tekniske og teknologiske uddannelser	20	4 %	15	4 %
I alt erhvervsakademiuddannelser	346	66 %	260	67 %
Professionsbacheloruddannelser				
Samfundsfaglige og/eller økonomiske uddannelser	28	5 %	24	6 %
Social- og sundhedsuddannelser	11	2 %	8	2 %
Tekniske og teknologiske uddannelser	138	26 %	94	24 %
I alt professionsbacheloruddannelser	177	34 %	126	32 %
Total	525	100 %	388	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Af tabellen fremgår det at forskellen mellem fordelingerne for de udsendte skemaer og for de besvarede er højst 2 %, hvorfor der samlet set ikke er grund til bekymring for systematisk bortfald, hverken i forhold til uddannelsesniveau eller uddannelsestype.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt uddannelsesledere har opnået en meget høj svarprocent, hvilket er et væsentligt argument for at konkludere at data har en høj kvalitet. Den relativt høje svarprocent for spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere kombineret med den lave grad af variation på fordelingerne mellem udsendte skemaer og besvarede skemaer på de to parametre indikerer at også disse data har høj kvalitet.

Analyse af data

Analysen af data er for begge undersøgelser foretaget med udgangspunkt i frekvenstabeller for spørgsmålene. Disse frekvenstabeller findes i tabelrapporten. I forhold til frekvenstabeller der er udarbejdet på baggrund af uddannelseslederdata, er det værd at bemærke at da uddannelsesle-

derne kan lede mere end en uddannelse, har de fået både uddannelsesspecifikke spørgsmål og spørgsmål der handler om hele uddannelsesinstitutionen. Det betyder at antallet af cases varierer i forhold til om der er tale om uddannelsesspecifikke spørgsmål eller spørgsmål om hele uddannelsesinstitutionen. Antallet af besvarelser af uddannelsesspecifikke spørgsmål er 55, mens antallet af besvarelser af spørgsmål om hele uddannelsesinstitutionen er 47. Af de enkelte tabeller fremgår det om caseniveauet er uddannelsesledere eller uddannelser.

Ud over frekvenstabeller er der også foretaget kryds på svarfordelinger for enkelte udvalgte spørgsmål. Formålet med krydsene er at undersøge sammenhænge mellem respondenternes svar og baggrundskarakteristika. Krydsene er udvalgt med udgangspunkt i projekt- og ekspertgruppens diskussion af interessante resultater fra undersøgelsen. Der er anvendt signifikanstest for at tage højde for eventuelle tilfældige målefejl.

Besøg

Besøg på tre uddannelser indgik også i undersøgelsen. Besøgene bestod af undervisningsiagttagelse, fokusgruppeinterview med henholdsvis studerende og undervisere og interview med ledelserne og andre relevante aktører. Besøgene blev gennemført i perioden april-maj 2009.

EVA valgte at gennemføre fokusgruppeinterview med undervisere og studerende for at få indblik i et bredt spekter af perspektiver på udfordringer og muligheder ved engelsksprogede uddannelser og engelsksproget undervisning. Fokusgruppeinterviewene med de studerende blev så vidt muligt lagt i forbindelse med undervisningsiagttagelsen så der kunne henvises til konkrete eksempler fra engelsksproget undervisning.

Ved hvert besøg deltog to evalueringskonsulenter. Der blev taget referat af alle interview og fokusgruppeinterview, ligesom de blev optaget elektronisk.

De tre uddannelser blev udvalgt så de dækkede både erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser. Der blev taget hensyn til geografisk spredning, og alle uddannelser skulle have både danske og internationale studerende indskrevet. To af uddannelserne skulle repræsentere uddannelsesretninger med stort volumen (antal uddannelser der udbydes inden for pågældende uddannelsesretning) og høj anciennitet (antal år uddannelsesretningen har eksisteret, hvilket har betydning for erfaringerne med uddannelsen). Ud fra disse kriterier valgte EVA disse uddannelser:

- AP Programme in Multimedia Design and Communication på Københavns Erhvervsakademi
- AP Programme in Marketing Management på TietgenSkolen i Odense (Erhvervsakademiet Lillebælt)
- Bachelor of Architectural Technology and Construction Management på VIA University College i Horsens.

Herunder beskrives de tre uddannelser og besøgenes forløb.

AP Programme in Multimedia Design and Communication på Københavns Erhvervsakademi

Københavns Erhvervsakademi har udbudt uddannelsen siden 2002 og udbyder også uddannelsen på dansk. I 2008 var det volumenmæssigt den største engelsksprogede uddannelse i Danmark. Det fremgår af tabel 13 hvilke aktiviteter besøget på uddannelsen omfattede.

Tabel 13
Besøgets indhold, Københavns Erhvervsakademi

Dag	Aktivitet
Dag 1	<ul style="list-style-type: none">• Undervisningsiagttagelse, 3. semester• Fokusgruppeinterview med 3.-semester-studerende
Dag 2	<ul style="list-style-type: none">• Undervisningsiagttagelse, 1. semester• Interview med studieleder Ola Pukki
Dag 3	<ul style="list-style-type: none">• Interview med international koordinator Susanne Lund• Fokusgruppeinterview med undervisere
Dag 4	<ul style="list-style-type: none">• Fokusgruppeinterview med 1.-semester-studerende• Interview med studierektor Ulla Skram• Interview med to undervisere

AP Programme in Marketing Management på TietgenSkolen i Odense (Erhvervsakademiet Lillebælt)

TietgenSkolen har udbudt uddannelsen siden 1997 og udbyder også uddannelsen på dansk. Der er mange Erasmus-studerende på uddannelsen, hvilket er et bevidst valg fra uddannelsesinstitutionens side. Det fremgår af tabel 14 hvilke aktiviteter besøget på uddannelsen omfattede.

Tabel 14
Besøgets indhold, TietgenSkolen

Dag	Aktivitet
Dag 1	<ul style="list-style-type: none">• Undervisningsiagttagelse, 2. semester• Fokusgruppeinterview med studerende• Fokusgruppeinterview med undervisere
Dag 2	<ul style="list-style-type: none">• Interview med afdelingsforstander Ove Møhring og leder af international afdeling Regitze Kristensen• Interview med uddannelsesleder Susanne Bækholm• Interview med studievejleder og international koordinator Lars Høst-Madsen

Bachelor of Architectural Technology and Construction Management på VIA University College i Horsens

VIA University College har udbudt uddannelsen siden midten af 1990'erne og udbyder også uddannelsen på dansk. Uddannelsesinstitutionen udbyder også andre engelsksprogede uddannelser. Tilsammen er ca. 900 internationale studerende og ca. 70 undervisere tilknyttet de engelsksprogede uddannelser på uddannelsesinstitutionen. Det fremgår af tabel 15 hvilke aktiviteter besøget på uddannelsen omfattede.

Tabel 15
Besøgets indhold, VIA University College

Dag	Aktivitet
Dag 1	<ul style="list-style-type: none">• Undervisningsiagttagelse, 1. semester• Fokusgruppeinterview med 1.-semester-studerende
Dag 2	<ul style="list-style-type: none">• Undervisningsiagttagelse, 6. semester• Fokusgruppeinterview med 6.-semester-studerende• Interview med prorektor Jan Uwe Wolff
Dag 3	<ul style="list-style-type: none">• Fokusgruppeinterview med undervisere• Overværelse af evaluering af en 7.-semester-studerende og efterfølgende interview med den studerende• Interview med uddannelsesleder Laurids Green• Interview med koordinator af student service center Claus Sønderby• Interview med studiesekretær koordinator Hanne Miller